

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Fakultet for miljøvitenskap og teknologi
Institutt for naturforvaltning

Masteroppgave 2014
30 stp

Lokalbefolkning og turismeutvikling - konflikt eller verdifull sameksistens?

Local residents and tourism development - conflict or valuable coexistence?

Karianne Johansson

Forord

Denne oppgaven markerer slutten på fire fine studieår i Ås og på UMB/ NMBU. Den er avslutningen på masterstudiet i Naturbasert reiseliv, et studium som har gitt meg mange fine opplevelser i to år. Et fantastisk klassemiljø og et supert fagmiljø med forelesere og andre bidragsyttere har gjort til at jeg alltid vil huske disse årene med glede.

Valg av oppgavetema var utfordrende, men jeg endte med et tema som engasjerte meg og et caseområde som ligger mitt hjerte nært. Jeg har blitt kjent med Tinn kommune og mange mennesker der de siste årene, og forelsket meg i både folk og sted.

Jeg ønsker å takke min kjære venninne Kari for at hun tok meg med til Tinn og introduserte meg for mennesker der, og takke for alle de fine turene vi har hatt på fjellviddene i området. Det har betydd mye for meg, og jeg gleder meg til de neste opplevelsene vi skal ha sammen!

Tusen takk til alle informantene mine, som så villige delte sine tanker med meg! Takk for trivelig selskap og god servering ved flere av besøkene.

Ellers må jeg selvfølgelig takke min eminente veileder Sjur Baardsen, som har vært så positiv og gitt meg troen på meg selv og oppgaven min etter en litt kronglete start. Takk for masse grundige tilbakemeldinger og konkrete tips til videre arbeid! Takk også til biveileder Jan Vidar Haukeland for super hjelp i innspurten.

Jeg må også takke mine fantastiske foreldre, som har lest oppgaven min og kommet med gode tips og tilbakemeldinger, og ellers bare alltid er der og støtter meg, uansett hva. Jeg hadde ikke klart dette uten dere.

Ås, 15 mai 2014

Karianne Johansson

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Sammendrag	4
Abstract	5
1.0 Innledning.....	7
1.1 Et historisk tilbakeblikk: Menneske og natur	7
1.2 Bruk og vern av naturområder	8
1.3 Hva vil vår fremtid bringe?	9
1.4 Tema og problemstilling	9
1.5 Tinn Kommune.....	11
1.5.1 Historikk	11
1.5.2 Tinn som turistdestinasjon.....	13
1.5.3 Dagens turismesituasjon i Tinn kommune	14
1.5.4 Konflikter blant brukerne av Tinns utmark.....	17
2.0 Teoretisk perspektiv og tidligere undersøkelser.....	18
2.1 Forvaltning av verneområder	18
2.2 Naturbasert reiseliv	20
2.2.1 Allemannsretten	20
2.2.2 Muligheter og begrensinger	21
2.2.3 Dagens situasjon	22
2.2.4 Turistenes preferanser i Norge	23
2.3 Villrein i Norge	23
2.3.1 Historikk	23
2.3.2 Villrein som verdiskaper	25
2.4 Reiseliv i praksis	25
2.4.1 Turisme i bygdeutviklingssammenheng	25
2.4.2 Lokalbefolkningens rolle i turistnæring	26
2.4.3 Konflikter mellom lokalbefolkning og turismen	27
3.0 Metode	29
3.1 Kvalitativ metode.....	29
3.2 Informantutvalg	30
3.3 Intervjuguide.....	31

3.4 Transkribering av intervjuene.....	32
3.5 Analyse av data.....	32
3.6 New ecological paradigm- NEP.....	33
3.7 Litteratursøk	34
4.0 Resultater og diskusjon	34
4.1 Innledning.....	34
4.1.1 Presentasjon av informantene med fiktive navn.....	34
4.1.2 Oversikt over informanter, med NEP-score.....	36
4.2 Resultatanalyse.....	37
4.2.1 Personlig forhold til natur og egen bruk av natur	37
4.2.2 Holdninger til vern og bruk av natur.....	39
4.2.3 Erfaringer med turisme i lokal utmark.....	42
4.2.4 Tanker om rettigheter til lokale naturområder	45
4.2.5 Tanker om hvordan ulike typer ferdsel påvirker natur	47
4.2.6 Holdninger til turisme som positivt faktor for seg selv og sitt lokalområde.	52
4.2.7 Holdninger til tilrettelegging for turisme i utmark	57
4.2.8 Holdninger til villreinbestanden og hvordan ferdsel påvirker den.....	59
4.2.9 Tanker om konflikten mellom lokal og vitenskapelig kunnskap når det gjelder villrein og ferdsel.....	60
4.2.10 Holdninger til økt lokalt selvstyre	63
4.3 Oppsummering og diskusjon	65
4.3.1 Dybdeintervju som forskningsmetode	65
4.3.2 En todelt utfordring	66
4.3.3 Forholdet mellom lokalbefolkning og turister	66
4.3.4 Lokalbefolkning og forvaltning	67
4.2.5 Muligheter for konfliktreduksjon i fremtiden.....	69
5.0 Litteraturliste.....	70

Vedlegg 1: Intervjuguide

Vedlegg 2: NEP-spørreskjema

Sammendrag

Etter en lang periode med fokus på å verne sårbare naturområder fra bruk er det nå en endring i forvaltningsfokuset til norske myndigheter. «Bruk og vern» er blitt et allmennkjent begrep. Reiselivsnæringen har fått et solid feste i verneområder over hele verden, og nå også i norske nasjonalparker. Myndighetene ser at denne næringen har store muligheter som verdiskaper i distriktene, samtidig som vernebestemmelsene ivaretas.

Lokalbefolkningen er en viktig brikke i reiselivsatsningen i bygdekommunene. Lokale aktører bidrar ofte til fellesgodene som reiselivet i stor grad baseres på. Løypelag, ildsjeler og dugnadsarbeidere står i høy grad for preparering av skiløyper, merking av turstier og generell bygdeutvikling. Samtidig kan konflikter mellom turister og lokale aktører skape misnøye hos begge parter og ødelegge for reiselivsatsningen til kommunen.

Gjennom dybdeintervjuer er en rekke lokale aktører blitt intervjuet i Tinn kommune i Telemark. Kommunen ligger nord i Telemark fylke og dekker de sørøstlige delene av Hardangervidda. Målet for oppgaven var å undersøke hva slags forhold lokale aktører i Tinn har til turister, hva slags holdninger de har til turismesatsningen i kommunen, og hva de mener om forvaltningsmyndighetens fokus på reiselivsutvikling i verneområder generelt.

Intervjuene viste at de fleste informantene var positive til turismen og var oppmerksomme på verdiskapningen turismenæringen hadde i kommunen. Noen få mente at turismetilstrømningen kun gagnet selve turismebedriftene og at det ikke ville få konsekvenser i bygda dersom turistene forsvant. Det var mindre direkte konflikt mellom informantene og turistene enn jeg hadde forventet utfra mediereportasjer og historier. De konfliktene som fantes var i hovedsak i forbindelse med jaktperiodene, der turistene skremte viltet. Samtlige informanter var klare på at allemannsretten gir turistene lov til å ferdes i fjellet også under jakta. Derfor er slike episoder vanskelig å unngå. Flere av mine informanter ga uttrykk for at forvaltningen av verneområdene var en større kilde til frustrasjon. Grunneierne fortvilte over at vern av deres eiendom ga store begrensninger i bruken av områdene, og det var til hinder for lønnsom drift av gården. Også ulik oppfatning av villreinens følsomhet for forstyrrelser gir grunnlag for konflikter mellom lokale aktører, som opplever restriksjoner på grunn av villreinen, og myndighetene, som har fokus på å sikre villreinens levevilkår på lang sikt. Flere av informantene var også irritert av at myndighetene

satte så strenge restriksjoner på grunneiernes bruk av områdene, samtidig som de åpnet for storstilt turismesatsning i de samme områdene.

Begge disse konfliktene kan reduseres gjennom bedre kunnskapsformidling og samarbeid. Et bedre samarbeid mellom kommune, vernemyndigheter og grunneiere kan gi sistnevnte bedre kunnskaper om næringsmuligheter som er i tråd med verneforskriftene, slik at ikke vernebestemmelsene oppleves som en utestengning fra egne områder. Økt kunnskap om villreinens atferd, sårbarhet og konsekvenser med bruk av dyrenes leveområder vil kunne bidra til å dempe konflikten mellom ulike brukere av naturen og forskere. Et økt samarbeid mellom forskere, forvaltningsmyndigheter og lokale aktører med erfaringsbasert kunnskap vil også kunne gi et godt grunnlag for å redusere fremtidig konfliktnivå.

Nøkkelord: Turisme, lokalbefolkning, konflikt, bygdeutvikling, forvaltning, natur.

Abstract

Following a period focusing on protecting vulnerable areas of nature from public use, Norwegian authorities have changed their way of administrating natural values. «Bruk og vern» has become a well-known term. All over the world, the travel and tourism industry is linked with the intention of preserving our natural environment. This is also the case in Norwegian national parks. Also focusing on maintaining protective regulations, our authorities see that this industry represents large assets for the local communities.

The local population is an important co-player when it comes to developing travel and tourism in the rural communities. Local actors often contribute to community assets which travel-industry and tourism very much is based on. Teams and individual volunteers, more or less organized, prepare tracks for cross-country skiing, hiking trails and contribute in local development schemes. At the same time, conflicts may occur between tourists and locals, hence set back tourism investments done by local authorities. Through in-depth interviews in the municipality Tinn, a number of local actors' attitudes and thoughts about tourism have been identified. The community is situated in the north of the county of Telemark and covers the southeastern part of the mountain plateau Hardangervidda. My aim with this assignment were to investigate relations the local actors have towards tourists, their attitude to municipality policy on tourism and what they think about national government focus and policy on tourism in preservation areas.

The interviews showed that most informants were generally positive to tourism and were able to see the added value that tourism creates in the municipality. There were less direct conflicts between the informants and tourists than I expected based on news reports and stories. The conflicts presented were mainly connected to hunting seasons if tourists were scaring the animals. All informants agreed that the right to general access in the Norwegian wilderness gives tourists access also during hunting seasons. Conflict episodes are therefore unavoidable.

Several informants thought that the state management of protective areas was a source of frustration. Private land owners were distressed by the fact that preservation regulations of their properties provided major limitations in the use of their land and prevented profitable operation of their farms. Different understanding of how sensible and vulnerable wild reindeers are to interference give rise to conflicts between local actors who experience these restrictions and the state authorities with its focus on ensuring wild reindeer good living conditions in the future.

Several informants were annoyed at how the government sets such restrictions on landowners' use of their own land, at the same time opening up for large-scale tourism initiatives in the same areas. All these conflicts may be reduced through better knowledge and cooperation. A better cooperation between municipalities, conservation authorities and landowners may provide the latter a better knowledge of commercial opportunities that are consistent with conservation regulations. Then protection provisions may not be perceived as an exclusion from designated areas. Increased knowledge about wild reindeer behavior, their vulnerability and consequences of the use of animal habitat could contribute to decrease the level of conflict between users of uncultivated land and scientists. Increased cooperation between scientists, government authorities and local people with their experience-based knowledge would also provide a good basis for reducing the future level of conflict.

Keywords: Tourism, locals, conflict, rural development, management, nature.

1.0 Innledning

1.1 Et historisk tilbakeblikk: Menneske og natur

Menneskene har alltid levd i, med, og av naturen. Etter befolkningsnedgangen som fulgte av Svartedauden på 1300 tallet har antallet mennesker på jorda bare økt. Ettersom befolkningsveksten har eskalert, har også presset på naturen og artene rundt oss økt. Allerede på midten av 1500-tallet ble både elg og hjort i Norge vernet for å hindre artene i å bli utryddet grunnet overbeskatning (Berntsen & Hågvar 2008). Da skogbruket ble utviklet til å bli mer produktivt og lønnsomt økte presset på de store skogsområdene.

Tabell 1. Oversikt over områdearealenes fordeling i vernekategori. Sjøareal er inkludert (Framstad et al. 2012).

Verneform	Kode	Antall områder	Andel (%)	Areal (km ²)	Arealandel (%)
Naturrestat	NR	2118	78,8	8 129,4	13,2
Nasjonalpark	NP	39	1,5	33 903,3	54,9
Naturminne	NM	80	3,0	1,7	0,0
Landskapsverneområde ^a	LVO	137	5,1	13 496,7	21,9
Landskapsverneområde med dyrelivsfredning ^a	LVOB	33	1,2	3 362,3	5,4
Landskapsverneområde med plantelivsfredning ^a	LVOB	23	0,9	919,5	1,5
Landskapsverneområde med plantelivs- og dyrelivsfredning ^a	LVOB	7	0,3	191,9	0,3
Dyrelivsfredning ^b	D	45	1,7	973,2	1,6
Dyrefredningsområde ^b	DO	110	4,1	335,7	0,5
Plantelivsfredning ^b	P	2	0,1	28,8	0,0
Plantefredningsområde ^b	PO	27	1,0	7,3	0,0
Plante- og dyrelivsfredning ^b	PD	1	0,0	2,6	0,0
Plante- og dyrefredningsområde ^b	PDO	9	0,3	43,1	0,1
Biotopvern etter villloven ^b	BVV	54	2,0	302,3	0,5
Midlertidig vernet ^c	MV	1	0,0	0,6	0,0
Uspesifisert ^c		2	0,1	37,2	0,1
Totalt		2688	100,0	61 735,8	100,0

Blant annet ble eikeskogene på Sørlandet nesten utryddet på 15-1600 tallet (Berntsen & Hågvar 2008). Interessekonflikten mellom bruk og vern av utmarksverdier økte de neste århundrene, og 25. juli 1910 fikk Norge sin første naturvernlov; Lov om Naturfredning. I 1962 ble Norges aller første nasjonalpark opprettet i Rondane. Gjennom internasjonale avtaler forplikter Norge seg til å ivareta biologisk mangfold (Miljødirektoratet 2010), og i dag har vi 44 nasjonalparker, hvorav 37 på fastlandet og 7 på Svalbard. De fleste nasjonalparkene ligger i fjellområdene i innlandet, men de siste årene er det etablert flere nasjonalparker i kyst- og kulturlandskapsområder. Ytre Hvaler er en av de sist etablerte nasjonalparkene. Dette kystlandskapet ble vernet 9. september 2009. I 2009 hadde Norge totalt 2688 verneområder

som inkluderte et areal på 61 736 km². Dette utgjør 17,7 % av Norges areal (Framstad et al. 2012). Som tabell 1 viser, utgjør naturreservat det høyeste antall områder, med 2118 ulike områder. Naturreservatene er gjerne små i areal, og totalt utgjør de bare ca. 8130 km². De 39 nasjonalparkene dekker over størst areal, med ca. 33 900 km², og utgjør nesten 55 % av det totale vernede areal i Norge.

1.2 Bruk og vern av naturområder

Fra Rondane Nasjonalpark var et faktum på sekstitallet hadde etablering av verneområder flere motiver. Det aller viktigste motivet for vern av natur var å verne verdifulle områder fra menneskelig påvirkning og ferdsel slik at de ville bestå også i uoverskuelig fremtid (Aas et al. 2003; Kaltenborn 2012). I løpet av de siste tiårene har det skjedd en endring i forvaltningsfokus. I opprettelsen av verneområdene var den klassiske vernestatusen et vern *mot* bruk, mens nå ser ulike instanser også mulighetene med vern *og* bruk (Haukeland et al. 2010; Kaltenborn 2012) .

Ulike aktører ser både et økonomisk potensiale og en mulighet for økt forståelse for vernetiltak (Aas et al. 2003) ved bærekraftig bruk av de store naturområdene i Norge. Begrepet «vern og bruk» blir flittig benyttet når man nå diskuterer forvaltning av verneområdene (Kaltenborn 2012). I 2003 la regjeringen frem en utredning om verdiskapning i fjellområdene i Norge (Heiberg et al. 2006). «Fjellteksten» ga retningslinjer for hvordan verneområder, spesielt nasjonalparkene, kunne benyttes i reiselivsutvikling. De forskjellige nasjonalparkområdene i Norge har ulikt utformede formålsbestemmelser, og spesielt på Hardangervidda er paragrafene formulert tydelig med tanke på næringsvirksomhet og turistsatsning (Heiberg et al. 2006).

Reiseliv er en næring som har fått et solid feste i verneområder verden over (Vittersø et al. 1994). Turismen bidrar til både lokal og nasjonal verdiskapning, noe som bedrer levevilkårene i mange lokalsamfunn og gir økte midler til forvaltning og videre arbeid med områdevern (Aas et al. 2003). Nasjonalparkbegrepet har blitt et kvalitetsstempel for turister som ønsker å oppleve vill natur og dyreliv (Vittersø et al. 1994). En slik utvikling vil alltid ha både tilhengere og motstandere. Motstanderne finnes blant annet i lokalbefolkningen, der enkelte er misfornøyd med at opprinnelig næring som skogsdrift blir ofret til fordel for mer nymotens aktiviteter i de samme områdene (Vittersø et al. 1994). Enkelte naturvernere er også motstandere av å bruke vernet areal, og peker på de negative effektene av økt ferdsel i

sårbare områder (Vittersø et al. 1994). Også det tradisjonelle forvaltningsregimet har tidligere sett på turisme som en trussel for naturverdiene (Haukeland et al. 2010). Tilhengerne argumenterer blant annet med at mennesket er en del av naturen, ikke en inntrenger, og at menneskelig slitasje er en naturlig del av den utviklingen som ellers skjer i naturen (Vittersø et al. 1994). I tillegg er det klart at folks forståelse for vernetiltak, og oppslutning om vernestatus, øker når de selv har et personlig forhold til naturområdene (Aas et al. 2003).

1.3 Hva vil vår fremtid bringe?

I dag foregår en konstant og aktiv overvåking av naturområdene i Norge. Naturområder deles inn i tre klasser; områder som ligger minst 5 km fra tyngre inngrep, de områder som ligger 3-5 km og de som ligger 0-3 km fra tyngre inngrep. Til tross for at et stadig økende areal blir vernet registreres en kontinuerlig nedgang av alle tre typene natur (Berntsen & Hågvar 2008). Selv om vi overvåker naturen og observerer negative endringer, har norske myndigheter så langt ikke klart å stoppe denne utviklingen (Berntsen & Hågvar 2008).

Det tradisjonelle friluftslivet er i endring (Dannevig 2010). Aktiviteter som terrengsykling, rafting, windsurfing, kiting, klatring og padling har blitt svært populære. Friluftsløven bygger i stor grad på det tradisjonelle enkle friluftslivet med få hjelpemidler. Dagens aktiviteter har vist at løven har begrensinger i sine formuleringer, og dette har de siste årene skapt konflikter mellom de forskjellige brukerne av naturen, verneinteresser og grunneiere (Dannevig 2010). Dagens reiselivsatsning i distriktene bygger også en del på de moderne aktivitetene. Eksempler på dette er hundekjøringsturer, store terrengsykkelritt, skirenn med tusenvis av deltagere, guidede kite-turer, og moderne hjelpemidler og tilrettelegginger som bringer flere folk lengere inn på vidda. Også andelen motorisert ferdsel har økt de siste årene. Verneforskriftene for nasjonalparkene beskriver et generelt forbud om motorisert ferdsel, men åpner for dispensasjoner. Forvaltningsmyndigheter opplyser om at ca. 90 % av alle søknader om dispensasjon godkjennes, de aller fleste knyttet opp mot næring (Heiberg et al. 2006).

1.4 Tema og problemstilling

Utvikling av reiseliv og friluftsliv i Norge gir altså endring av aktiviteter i utmark i distriktene. Det er gjort flere undersøkelser som kartlegger turistenes ønsker og preferanser, som Haukeland et al. (2010) og Wall Reinius og Back (2011). Det er også gjennomført flere

forskningsprosjekter som har sett på hvordan ferdselen påvirker naturen (Aas et al. 2003; Andersen & Hustad 2004; Heiberg et al. 2006; Kaltenborn 2012). Videre er det blitt samlet informasjon om hva slags naturbaserte turismebedrifter som finnes i Norge, og hvordan disse bruker naturen i sin virksomhet (Aas et al. 2006). Likevel er det lite informasjon om hvordan lokalbefolkningen i et område oppfatter turismeutviklingen i nærmiljøet sitt. Hvordan påvirker reiselivsaktiviteten den enkelte lokale innbygger, i et område der kommunen satser sterkt på turistnæring? Hva slags holdninger har de ulike lokale aktørene til turistene som ferdes i den lokale utmarka?

Gjennom denne oppgaven ønsket jeg å undersøke hva slags tanker og holdninger forskjellige aktører hadde til nettopp dette temaet. Jeg ønsket å finne ut om det var forskjell på hvordan de oppfattet turistenes ferdsel og bruk av områdene i forhold til sin egen ferdsel, og deres holdninger til hvilken påvirkning ferdselen har på naturen og dyrene som lever der. Jeg ville også vite hva de tenkte om vernebestemmelsene i lokalområdene, i forhold til kommunens turismesatsning i disse områdene.

Jeg formulerte en rekke hovedtemaer jeg ønsket å få et grundig innblikk i, og utarbeidet intervjuguiden med tanke på følgende ti temaer:

1. Personlig forhold til natur og egen bruk av natur
2. Holdninger til bruk og vern av natur
3. Erfaringer med turister i lokal utmark
4. Tanker om rettighet til lokale naturområder
5. Tanker om hvordan ulike typer ferdsel påvirker på naturen
6. Holdninger til turisme som positivt faktor for seg selv og sitt nærmiljø
7. Holdninger til tilrettelegging for turisme i utmark
8. Tanker om villreinbestanden på Hardangervidda og hvordan ferdsel påvirker den
9. Tanker om konflikten mellom lokal og vitenskapelig kunnskap
10. Holdninger til økt lokalt selvstyre

Jeg ønsket å intervju en rekke aktører i lokalsamfunnet i en bygdekommune i Norge som satser på turisme. Kommunen som ble valgt ble Tinn kommune i Telemark fylke. En presentasjon av caseområdet og bakgrunn for valget følger i neste avsnitt. En rekke kriterier ble lagt til grunn for valg av informantene. Jeg ønsket folk med forskjellig yrkesmessig

bakgrunn og ulike interesser. Presentasjon av informanter og utvalgsriterier beskrives i resultatkapittelet.

1.5 Tinn Kommune

1.5.1 Historikk

Tinn kommune ligger nord i Telemark fylke. Den grenser til Vinje kommune i vest, Seljord, Hjartdal og Notodden i sør og Buskerud fylke i nord og øst. Nordvest i Tinn ligger den sørøstlige delen av Hardangervidda. Kommunen har én by, Rjukan, som fikk bystatus i 1996. Rjukan er Tinns administrasjonssenter og kjent for sin industri- og krigshistorie. Ellers er det meste av bosetninga samlet i tettstedene Miland, Hovin, Atrå, Tessungdalen og Austbygda.

I 1911 startet Norsk Hydros produksjon av blant annet salpeter på Rjukan. Dette førte til økt antall arbeidsplasser, inntekter og en levende bygd på tidlig 1900-tall (Dahl 2000).

Rjukansamfunnet ble bygget opp rundt Hydros virksomhet og 1. januar 1920 hadde Rjukan 9280 innbyggere, mens totalt innbyggertall for kommunen var 11654 (Dahl 1983). I nedgangsårene rundt 1920 ble kraftanleggene rundt byen bygget og flere av de mektige fossene rundt sentrum ble lagt i rør. I krigsårene var Rjukan med sin industri et fokusområde for tyskerne og både fabrikken og kraftanlegget på Vemork ble bombet i 1943. I

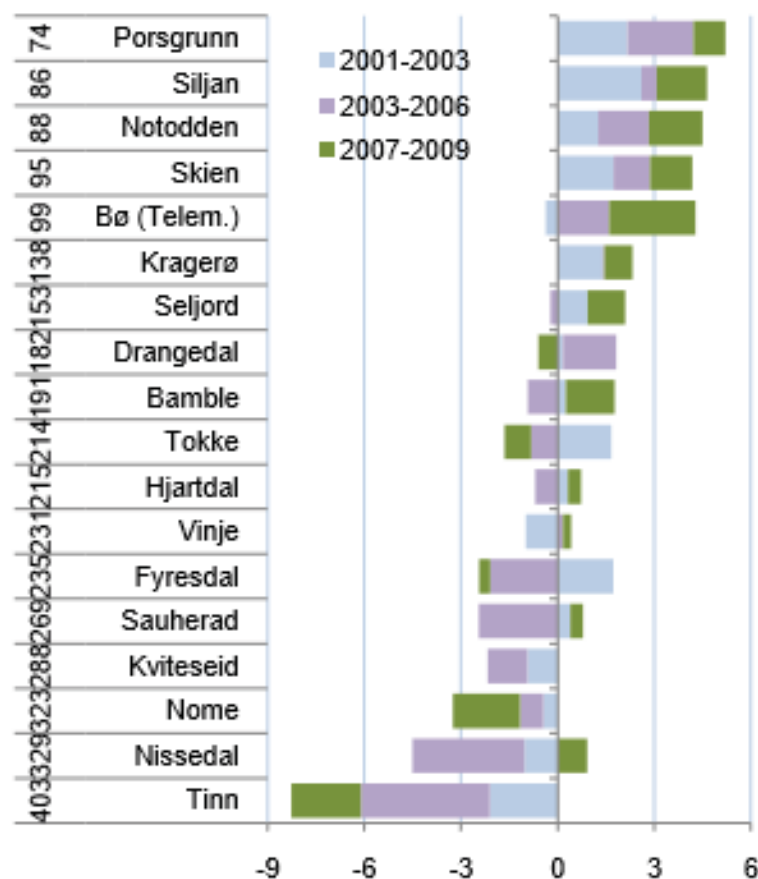
etterkrigsårene var det stort behov for Hydros kunstgjødselprodukter, og utvidelser ble nødvendig. Tinn kommune eide ikke fossekraften selv, men den var likevel kommunens viktigste ressurs (Dahl 2000). Samfunnet tjente godt på Hydros utvidelser og innbyggertallet økte. Nye boliger ble bygget. Det samme ble skoler, krematorium og andre kommunale tjenester. I den perioden Hydro hadde sin produksjon på Rjukan sto selskapet for drift av sykehuset, bygging av boliger og andre tradisjonelt kommunale oppgaver.

Rjukan ligger i en dyp dal, og sola når ikke bunnen av dalen i vinterhalvåret. Frykt for at industriarbeiderne skulle reise sin vei i vinterdepresjon førte til ideen om en taubane fra Rjukan og opp til fjellet (Dahl 1983). Hydro ordnet finansieringen og i 1928 sto Krosso-banen klar, og de første passasjerene fikk sitt etterlengtede møte med vintersola. Denne banen skulle seinere også bli et viktig element i den nye viktige satsningen i Tinn Kommune; turistnæringen (Dahl 2000).

Ny teknologi gjorde at Hydro fra 1960-årene reduserte driften på Rjukan, og Rjukansituasjonen var et begrep som ble brukt over hele landet (Dahl 2000). De tradisjonelle

industriarbeidsplassene sank fra 1573 årsverk i 1965 til kun 530 tretten år senere. I 1970 overtok kommunen ansvaret for brannvesen, vann- og el-forsyning, og i 1971 ble driften av sykehuset også kommunens ansvar. Arbeidsledigheten var i perioder stor, og Rjukan slet med et rykte som en død by (Dahl 2000). En intens tiltaksvirksomhet sørget for etablering av 600 nye arbeidsplasser i 1972 (NOU 1974: 30A, 1974), men oppturen var midlertidig. På slutten av 1980 tallet var industrieventyret over og aller siste produksjon var i 1991. I 2010 var innbyggertallet i Tinn kommune kun 6022 (Vareide & Storm 2010), nesten en halvering av innbyggertallet i 1920.

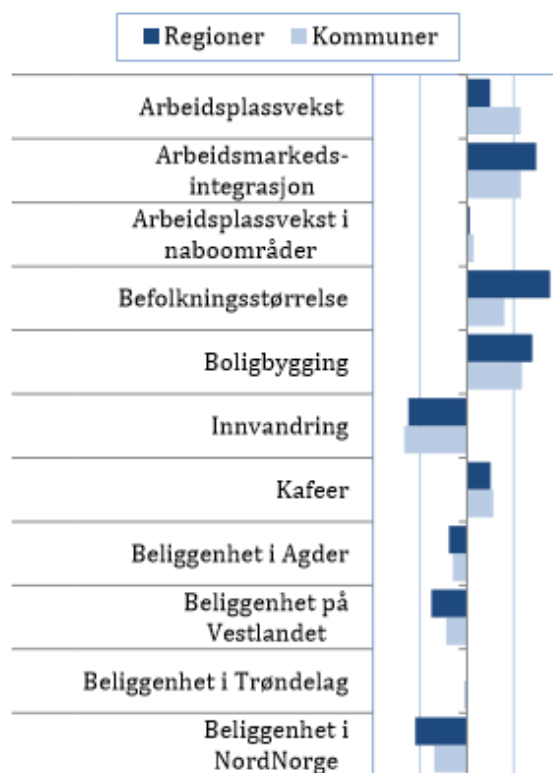
Fortsatt sliter Tinn med synkende innbyggertall (Vareide & Storm 2010). Vareide og Storm (2000) ved Telemarksforskning har funnet at nedgang i arbeidsplasser, samt dårlige

Figur 1. Modellen viser attraktivitetsindeksen til alle Telemarks kommuner i løpet av periodene 2001-2003, 2003-2006 og 2007-2009. Tallet lengst til venstre viser plassering i rangering av alle Norges 430 kommuner (Vareide & Storm 2010).

pendlingsmuligheter er hovedårsaker til befolkningsnedgangen, samtidig som Tinn kommer svært dårlig ut på attraktivitetsbarometeret, se figur 1. Figuren viser at kommunen har slitt

med attraktiviteten i alle tre periodene fra 2001 til 2009. Attraktivitetsindeksen bestemmes av en rekke faktorer som sees i figur 2.

Figur 2. Oversikt over de ulike faktorenes vekting i attraktivitetsindeksen. Lengden på de blå søylene viser hvor sterk påvirkning faktoren har og plasseringen langs midtlinjen viser om det er en negativ (venstre side) eller positiv (høyre side) påvirkning (Vareide & Storm 2010).

1.5.2 Tinn som turistdestinasjon

Turismen i Tinn startet for alvor i 1930 årene (Dahl 1983), selv om Den norske turistforening (DNT) og Skien-Telemark turistforening (STT) allerede på 1800 tallet hadde Tinn som et viktig satsningsområde (Dahl 2000). Rjukanfossen var en stor attraksjon, og selv om den etterhvert ble lagt i rør og dermed fjernet som den største turistmagneten, valfartet folk til Gaustatoppen, mens Krossobanen fraktet turister i hopetall opp til fjellet med sine ørretvann og flotte skimuligheter (Dahl 1983). Kalhovd turisthytte ble åpnet allerede i 1918 og ble drevet av STT.

Fortsatt gikk salpeterfabrikken godt for Hydro og kommunen brydde seg ikke så mye om turistnæringen på denne tiden (Dahl 2000). Etter hvert som Hydro kjente virkningene av nedgangstidene og oppsigelsene ble mange, var kommunen ivrig etter å finne nye

inntektskilder. Turistene var kjærkomne, og Rjukan turistforening ble stiftet i 1935 (Dahl 1983). De neste årene ble det bygget overnattingssteder og restauranter, og nye veier ble etablert over til Tuddal og Numedal. I 1959 bygget NATO en tunnelbane inne i fjellet opp til Gaustatoppen. Denne banen ble seinere åpnet for sivile, og ga turistene en snarvei til topps. I 1970 og 80-årene ble Gaustablikk bygget ut med hytter, fjellstue, alpinanlegg og infrastruktur. Tross satsningen sleit fortsatt Rjukan med omdømmet i resten av landet. Folk forbandt Rjukan med industridød og vinter uten sol, mens Tinn var et navn få hadde hørt om (Dahl 2000). Også i turistnæringa opplevde kommunen effektene av harde nedgangstider på landsbasis. 5 av de 6 største reiselivsbedriftene gikk konkurs eller trengte hjelp (Dahl 2000). Nå begynte engasjementet for å inkludere bygdene i turistsatsningen å stige. Begrepet bygdeturisme ble lagt frem i en offentlig utredning: «Norsk bygdeturisme: Ei næring med fremtid» (NOU 1990:14). Likevel ble få ressurser brukt på å utvikle dette videre (Dahl 2000). Industrihistorien på Rjukan viste seg å være en turistmagnet, og kraftstasjonen på Vemork ble et godt besøkt museum. Også krigshistorien på Rjukan var unik i sitt slag, og guidede turer i «sabotørenes fotspor» ble en suksess.

Etter Hydro avsluttet sin produksjon på Rjukan hadde også Krossobanen vært ute av drift. Med satsningen på turisme var det viktig å få i gang banen igjen, og etter langvarige forhandlinger og planlegging, ble endelig banen rustet opp og 29 juni 1991 kunne «bringebæret» og «blåbæret» igjen bringe turister og innbyggere opp til sola på Gvepseborg (Dahl 2000). Området på toppen ble bygget ut med turistforeningshytte og private hytter, og ble etter hvert et populært friluftsområde for mange av Tinns innbyggere, takket være banen.

1.5.3 Dagens turismesituasjon i Tinn kommune

I Tinn kommune ble det registrert 102 413 overnattingsdøgn på hoteller i 2010 (Olsson 2012). Disse overnattingene utgjorde 35 % av kapasiteten til hotellene. Samme år var det 50 000 overnattinger på campingplasser og kommersielle hyttegrender (Olsson 2012).

I kommunens strategiplan for 2006 til 2018 formuleres en visjon om reiselivskommunen Tinn (*Strategisk næringsplan 2010-> 2010*). Planen viser at reiseliv er en av de sterkeste satsningsområdene for kommunen. Det finnes mange store attraksjon- og opplevelsesmuligheter i Tinn. Disse deles inn i tre hoveddeler (Olsson 2012):

1. Industri- og krigshistorie.

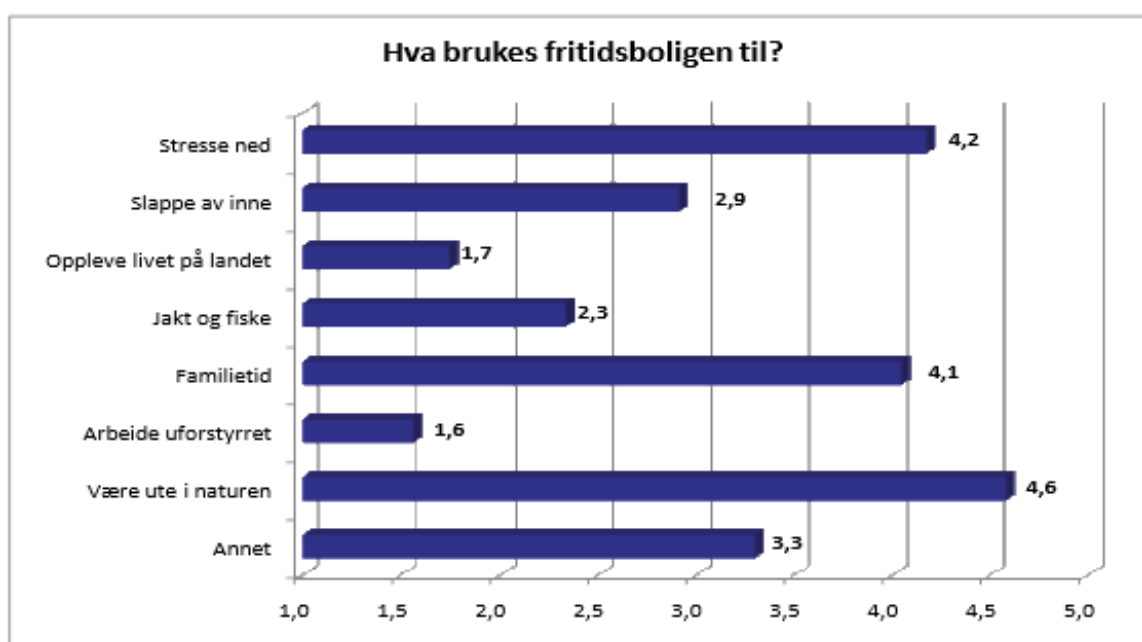
Industrihistorien i Rjukan har en særegen rolle også i reiselivssammenheng, og byen er kandidat til Unescos verdensarvliste, noe som sannsynligvis vil øke interessen for byen ytterligere. Prosjektet «Reiseliv i industriens vogge» skal

utvikle en attraktiv formidling av Rjukans unike historie. Krossobanen er en del av industrihistorien og er viktig for både turister og lokalbefolkning, og brukes som symbol for byen. Banen er en inngangsport til høyfjellsplatået på Hardangervidda, og gir grunnlag for turismeaktiviteten på Gvepseborg.

2. Gaustaområdet. Dette er et svært populært fritidsområde, med hytter, hotell, alpinanlegg og langrennløyper. De siste tre årene er det blitt investert 1,3 millioner kroner i området, og investeringer for det dobbelte er planlagt de neste årene (*Strategisk næringsplan 2010-> 2010*). Anlegget er allerede et av Norges største vintersportsområder, men utfordringen ligger i å utvikle området til et helårsreisemål.

3. Hardangervidda. Tinn har status som nasjonalparkkommune, og naturen er en svært viktig faktor i reiselivssammenheng. Det er flere innfallsporter til vidda. På Skinnarbu er Norsk villreinsenter etablert, sammen med Hardangervidda Nasjonalparksenter. Høyfjellshotell, hytter og stort løypenett for langrenn gjør området til et attraktivt fritidsområde. På Gvepseborg er Solstien blitt steinlagt av sherpaer fra Nepal, og blitt en populær tursti. Fra Gvepseborg går det sykkel- og skiløype over til Kalhovd, en annen populær port til Hardangervidda. Fra bygda Atrå er det helårsvei frem til Steinsbøle, 17 km fra Kalhovdsvannet og DNTs populære turisthytte som ligger her. Sommerstid er det bilvei hele veien til turisthytta, mens wiesler bringer turistene opp til Kalhovd om vinteren.

Selv om Rjukan og Gaustablikk har vært satset mest på i reiselivsutviklingen var en tredjedel av alle campingovernattingene i 2010 i bygdene (Olsson 2012). Ved siden av campingplassene er flere store hytteområder utviklet i naturområdene rundt bygdene. Skirvedalen, med over 500 hytter, er en av de store satsningsområdene. Der planlegges det en dobling av hytter i de neste årene. Enkelte av bygdene har utviklet egne strategiplaner for lokalområdet. I Tessungdalen arbeides det for å få helårsåpen vei over Imingen, noe som vil være viktig for turisttilstrømningen gjennom vintersesongen. Kommunalt fokuseres det mest på utvikling av Rjukan og Gaustablikk som turistdestinasjon, og utvikling i bygdene overlates i større grad til grunneiere og andre private aktører (Olsson 2012).

Figur 3. En undersøkelse gjort i Tinn kommune i 2007 viste at hovedformålet med å tilbringe tid på hytta var å være ute i naturen. Deretter kommer «stresse ned» og «familietid» som de neste viktige formålene (Nordbø 2007).

Utbygging av private hytter er massiv i flere områder i kommunen. En spørreundersøkelse blant hytteeiere i Tinn, gjennomført i 2007, viste at et av de viktigste formålene med hytta var å være i naturen (Nordbø 2007). Figur 3 viser en oversikt over de viktigste formålene fra undersøkelsen. Hytteeiere utgjør, sammen med tilreisende dagsturister, en betydelig andel av brukerne av naturområdene i Tinn.

1.5.4 Konflikter blant brukerne av Tinns utmark

Med mange ulike brukere og interesser i et område er det uunngåelig at konflikter oppstår. Grunneiere har sine interesser, gjerne knyttet opp mot næring og best mulig inntjening (Heiberg et al. 2006), kommunen har sine egne forventninger og planer, mens turistene igjen har ulike preferanser for bruken av områdene.

Figur 4. Faksimile fra Telemarksavisa 3 mars 2003 viser at det er konflikter mellom grunneiere og tilreisende i Tinn.

Figur 4 viser en faksimile fra lokalavisen for Telemark, TA, der et konfliktområde blir beskrevet. Enkelte grunneiere i Tinn ønsker ikke campingturister som overnatter, noe som strider mot kommunens sterke satsning på turisme.

Miljøverndepartementet har i samarbeid med Kommunal og regionaldepartementet utviklet et verdiskapningsprogram som skal øke verdien av verneområdene i Norge; «Naturarven som verdiskaper». Programmet skal legge til rette for at viktige naturområder blir en kulturell, sosial, miljømessig og økonomisk ressurs, sørge for økt sysselsetting og verdiskapning, samtidig som naturarven blir ivaretatt på en bærekraftig måte (Haukeland & Brandtzæg 2012).

Tinn kommune har et samarbeid med nabokommunen Vinje om prosjektet «Vidda Vinn», som er en del av «Naturarven som verdiskaper» -programmet. Vidda Vinn fokuserer på turismeutvikling med konfliktreduksjon i Hardangervidda-området som ligger i Vinje og Tinn, med spesielt fokus på bevaring av villrein (*Rangifer tarandus*). Navnet på prosjektet kommer av ønsket om at alle brukere av vidda skal vinne; Grunneiere, turister og villrein. Prosjektet fokuserer på utvikling av myke naturopplevelser og tilrettelegging av turstier, noe som kanalisere ferdselen bort fra sårbare områder over til områder som er mer robuste og tåler

bruk. Tilrettelegging for naturopplevelser som ikke skader verken naturverdier eller grunneierinteresser skaper en vinn-vinn-situasjon (Haukeland & Brandtzæg 2012).

Slike prosjekter bidrar til å bedre forholdet mellom turistnæringen og lokalbefolkningen, og er et viktig verktøy i takt med at turisttilstrømningen øker.

2.0 Teoretisk perspektiv og tidligere undersøkelser

2.1 Forvaltning av verneområder

Ulike lover og forskrifter regulerer mulighetene for bruk av naturområder.

Naturmangfoldloven fra 2009 har erstattet den tidligere Naturvernloven fra 1970. Denne har som viktig funksjon å legge retningslinjer for forvaltningen (Miljødirektoratet 2010). Loven har bestemmelser om bærekraftig bruk, artsforvaltning, områdevern, utvalgte naturtyper og retningslinjer for hvordan disse bestemmelsene skal håndheves. Naturforvaltningen reguleres av flere lover, blant annet Plan og bygningsloven, Friluftsløven, samt andre særlover, generelle lovverk og forskrifter. De nyeste forskriftene for verneområder er bygget opp slik at de først gir generelle forbud mot utbygging og andre tiltak som reduserer naturverdiene, deretter beskrives unntak og muligheten for å gi dispensasjoner. Forvaltningsmyndighetene må ved bruk av skjønn avgjøre om det er rom for å gi dispensasjoner.

Historisk sett har forvaltningsansvaret for verneområdene ligget hos fylkesmannen og statlige utvalg, mens det de siste årene er gjennomført et prosjekt med testing av lokalt forvaltningsansvar i fire områder (Vistad et al. 2006). Det er nå en utvikling mot økt grad av kommunal forvaltningsmyndighet (Miljødirektoratet 2010) og i 2010 ble en ny forvaltningsmodell for nasjonalparker vedtatt i Stortinget. Denne modellen skiller seg fra de fire forsøksmodellene ved at den er et kompromiss mellom statlig fagkompetanse og lokalt politisk styre (Skjeggedal et al. 2013). Hver enkelt kommune kan få myndighet over små verneområder, mens nasjonalparker og større områder skal forvaltes av et interkommunalt nasjonalparkstyre der sekretæren er en statlig nasjonalparkforvalter. Områdene skal forvaltes i tråd med vernebestemmelser og kommunene plikter å treffe nødvendige tiltak dersom verneverdiene trues (Miljødirektoratet 2010). Forvaltningsmyndighetene har plikt og rett til å forvalte områdene etter verneforskriftene, men som tidligere nevnt gir disse forskriftene rom for bruk av skjønn til viss grad.

Norsk Institutt for Naturforskning (NINA), i samarbeid med Nordlandsforskning, gjennomførte i 2013 en undersøkelse blant kommunene hvor forskerne kartla hvordan naturmangfoldloven fungerer i praksis. Denne undersøkelsen viste at 70 % av kommunene ikke hadde noen egen plan for biologisk mangfold, til tross for at hele 96 % av kommunene hadde verneområder innenfor sine grenser. 87 % opplyste at kommunen alltid vurderte prioriterte arter og naturtyper i byggesaker og i kommuneplanleggingen, men det viktigste for kommunene var likevel videre utvikling av næringsliv, industri og boligbygging. Kommunene opplevde ikke naturmangfoldloven som noen begrensning for utvikling og ved arealplanlegging (Andersen et al. 2013).

Denne undersøkelsen viser at selv om effektene på biologisk mangfold blir vurdert, synes den samfunnsøkonomiske vinning å bli prioritert foran naturhensyn (Andersen et al. 2013). Innføringen av naturmangfoldloven har bidratt til et større fokus på naturhensyn i saksbehandlingen i kommunene, men det ser likevel ikke ut til å påvirke utfallet i noen stor grad (Miljødirektoratet 2010). Naturvernere frykter derfor at ved å gi kommunene større makt vil ikke forskriftene stå sterkt nok til å hindre ytterligere nedbygging av naturområder (Vistad et al. 2006). Erfaringene fra prøveprosjektene i de fire områdene viser dog at denne myndighetsendringen ikke behøver å være utelukkende negativ for miljø- og naturressursene. Vistad (2006) viser til at det interkommunale samarbeidet i Gudbrandsdalen har ført til strengere motorferdselsrestriksjoner i en av kommunene, grunnet ulik opprinnelig praksis i kommunene. På tross av strenge føringer i motorferdselloven, som i utgangspunktet forbyr motorisert ferdsel i utmark, gir også denne loven kommunene rom for tolkning, noe som gir ulik praksis i forskjellige kommuner. Da kommunene måtte samarbeide om retningslinjer for motorferdselen ble de mest restriktive retningslinjene valgt som gjeldende for alle kommunene (Vistad et al. 2006). Sluttrapporten fra et prøveprosjekt i Forollhogna konkluderte med at det heller ikke i dette området ble observert noen vesentlig endringer i avveiningene mellom bruk og vern i de fem årene kommunene hadde forvaltningsmyndighet (Skjeggedal 2008). Et interessant faktum ble observert ved gjennomgang av spørreundersøkelser etter prøveprosjektet i Forollhogna og i Setesdal-Ryfylke. Etter prøveperioden var det blitt en mer positiv holdning til lokal forvaltning, spesielt blant de som i utgangspunktet var positive til vern (Skjeggedal 2008; Vistad et al. 2006). Samtidig hadde holdningene til vern i Forollhogna blitt mer negative i

samme periode, noe som forskerne tolket som at folk flest fortsatt ikke var enige i vernebestemmelsene men at de var fornøyde med hvordan kommunene hadde håndtert dem (Skjeggedal 2008).

Evalueringsene etter prøveprosjektet i Forollhogna viser dog at det er stor forskjell på konfliktnivåene ved forvaltning av nasjonalparkene i forhold til andre typer landskapsvernarealer. I nasjonalparkene er forskriftene så klare, at det er få diskusjoner rundt anvendelsen av disse (Skjeggedal 2008). Konfliktnivået rundt forvaltningen av verneområder i randsonene til parkene preges av at ulike interesser skal ivaretas samtidig som forskriftene er mer vage i disse områdene (Skjeggedal 2008; Skjeggedal et al. 2013).

2.2 Naturbasert reiseliv

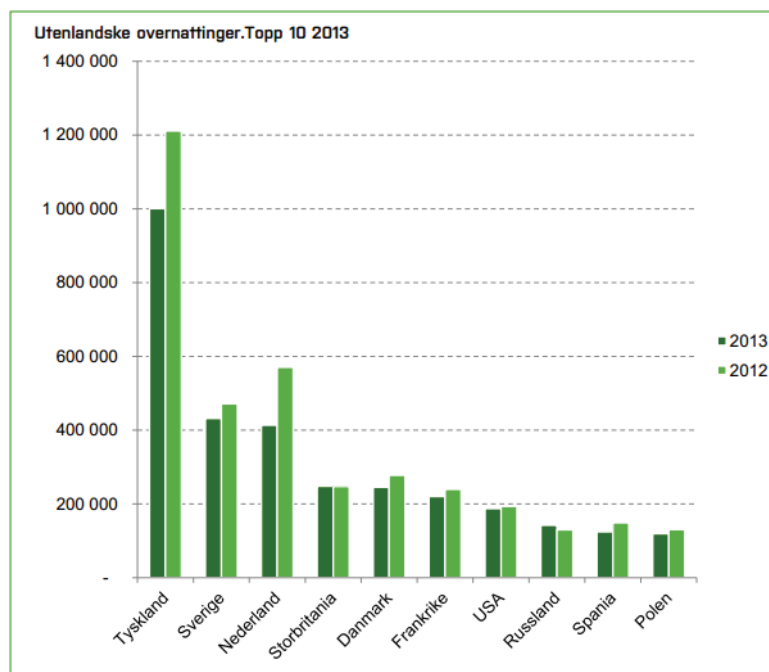
2.2.1 Allemannsretten

I Norge er det en sterk historisk kultur for å være utendørs, og bruke naturen til friluftsliv, slik som bærplukking, bading og andre aktiviteter. Fra gammelt av har allemannsretten gitt allmennheten tilgang til utmark, uavhengig av hvem som eier den (Backer 2007; Hammitt et al. 1992). Vinterstid gir den tillatelse til at du også kan ferdes på innmark som jorder og dyrket mark. Bestemmelsene i allemannsretten er nedfelt i friluftsloven; Lov om friluftsliv av 1953, som gir «*allmenheten rett til ferdsel, opphold mv. i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes.*» Det er liten tvil om at allemannsretten er av stor betydning for folkehelsen, i form av både fysiske og psykiske faktorer som stimuleres ved aktiviteter i natur (Backer 2007), og det er derfor viktig at allemannsretten forsvares så vel rettslig som politisk også i fremtiden. Denne retten er unik for de skandinaviske landene og har gitt norske forvaltningsmyndigheter andre utfordringer enn en del av sine internasjonale kolleger. Allemannsretten har resultert i et stort ferdselspress på enkelte populære områder (Hammitt et al. 1992), og nettopp dette mener Hammitt (1992) er en av årsakene til at norske myndigheter tradisjonelt har hatt større fokus på å opprette verneområder enn å opprette godt forvaltede områder tilrettelagt for turisme. Der andre land har hatt utfordringer med å få folk til å bruke naturen, og derfor tilrettelagt best mulig for å få flere mennesker ut i naturen, har den norske kulturen og allemannsretten bidratt til at den norske befolkningen benytter naturområdene i stor grad uten noen former for tilrettelegging (Hammitt et al. 1992).

2.2.2 Muligheter og begrensinger

Allemannsretten gir altså alle en tilnærmet fri tilgang til norske naturområder. Friluftsliv er en stadig mer populær fritidsaktivitet for mange nordmenn (Vaage 2009), og også et økende antall utlendinger har oppdaget naturen her i landet. Norge har en fantastisk natur som

Tabell 2. Oversikt over fordelingen av utenlandske turister til Norge i sesongene 2012 og 2013. Kun registrerte kommersielle overnattinger er regnet med, dermed kommer private besøk, overnattinger på private hytter og annen fri overnatting i tillegg (Epinion 2013).

stadig flere utenlandske turister kommer for å oppleve. I 2011 kom Norge på femte plass i en CNN-kåring over steder man bør besøke (Sørensen 2011). De norske fjordene har flere ganger toppet kåringer over de best forvaltede turistmålene i verden (Sørensen 2011). Som tabell 2 viser, ble det i 2013 registrert 14,7 millioner overnattingsdøgn fordelt på turister fra blant annet Tyskland, Sverige, Nederland og Danmark (Epinion 2013). Turistundersøkelsen 2013, utført av Epinion for Innovasjon Norge, viste at 75 % av de utenlandske turistene som var i Norge i 2013 hadde som naturopplevelser som formål med turen. Den samme undersøkelsen viser at turistene som har naturopplevelser som formål bruker mindre penger enn den gjennomsnittlige turisten. Dette er en av utfordringene den norske naturbaserte reiselivsbransjen står overfor; hvordan få større inntjening på disse turistene?

2.2.3 Dagens situasjon

Begrepet naturbasert reiseliv har ikke en bestemt definisjon (Fredman et al. 2009), men det er en unison oppfatning at det innebærer aktiviteter som foregår i naturen, fortrinnsvis borte fra hjemområdet. Utover det benyttes ulike definisjoner i ulike miljøer og av ulike myndigheter, noe som vanskeliggjør generalisering, målinger og kvantifiseringer av fenomenet (Fredman et al. 2009). Likevel viser undersøkelser at det naturorienterte reiselivet øker mest i det internasjonale reiselivsegmentet (Haukeland et al. 2010). Til tross for det økende presset på sårbare naturområder fra tilreisende også i Norge, er de norske nasjonalparkene lite tilrettelagt for å ta imot turistene (Haukeland et al. 2010). Forvaltningen av disse områdene er som tidligere nevnt, preget av det klassiske naturvernet, som heller fokuserer på bevaring av biologisk mangfold enn å legge til rette for det stadig økende antall tilreisende i de samme områdene (Aasetre 1998). En faktor som skiller begrepet naturbasert reiseliv fra friluftsliv er graden av kommersialitet. Tidligere var all kommersiell aktivitet forbudt innenfor verneområdene, og kun Den Norske Turistforening (DNT), som ikke-kommersiell bedrift, fikk drifte hytter og løypenett innenfor grensene (Haukeland et al. 2010). I 2002 la regjeringen frem St.prp. 65(2002-2003) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer kap.3. I denne proposisjonen ble «Fjellteksten» presentert. Fjellteksten åpnet for bruk av verneområdene på en ny måte, ved å tillate kommersiell reiselivsaktivitet også innenfor grensene til nasjonalparkene (Skjeggedal et al. 2013).

En utfordring for aktører som satser på naturbasert reiseliv som næring er allemannsretten. Denne retten vil for eksempel hindre en grunneier i å ta betalt for tilgang til oppkjørte skiløyper, tilrettelagte stier og annen ferdsel i utmark. Dermed må naturopplevelsen pakkes inn i et produkt som aktørene har mulighet for å ta betalt for.

I dag er det et bredt spekter av aktører som tilbyr ulike aktiviteter i utmarka i Norge. Hundekjøring, ridning, rafting, kanoturer, guidede turer av ulike slag, brevandring, seterdrift og andre typer bygdeturisme er populært blant tilreisende (Aas et al. 2006). I disse dager avsluttes et prosjekt som har hatt som formål å kartlegge samtlige naturbaserte reiselivsbedrifter i Norge. Overnattingssteder og hytteutleie kan regnes som en del av det naturbaserte reiselivet. Hytteutbygging for salg til privatpersoner gir kjærkommen inntekt for mange grunneiere i bygdene, og er en næring i sterk vekst. I 2013 var det registrert over

413 000 fritidsboliger i Norge (Statistisk sentralbyrå 2014). Dette antallet øker stadig, da flere kommuner satser sterkt på hyttebygging.

2.2.4 Turistenes preferanser i Norge

En stor andel av de besøkende til norske nasjonalparker er utlendinger (Haukeland et al. 2010). Haukeland (2010) har undersøkt hvilke forventninger utenlandske turister har til infrastruktur og tilrettelegging. Flere hadde et ønske om bedre skilting, informasjonsposter, sykkelstier, piknik-områder og andre tilrettelegginger. Slike former for tilrettelegging er mer vanlig i for eksempel amerikanske parker (Aas et al. 2003). Det var flere i undersøkelsen som var uenige i at det var behov for mer tilrettelegging. Disse så heller verdien i en tilnærmet urørt natur, med de utfordringene det innebærer (Haukeland et al. 2010). En metode for å imøtekomme de ulike ønskene og forventningene er en soneinndeling av nasjonalparkene, der de ulike sonene forvaltes ulikt, ut fra biologisk mangfold, sårbarhet og ønsker fra besøkende. Recreation Oppportunity Spectrum (ROS) er et internasjonalt mye brukt verktøy for soneinndeling, planlegging og forvaltning (Fix et al. 2013). ROS er en skala for rekreasjonsmuligheter, og går fra primitiv til urban. Ved hjelp av dette verktøyet kan man synliggjøre for besøkende hva de kan forvente av området, fra godt tilrettelagte områder i randsoner og mindre sårbare områder, og til det andre ytterpunktet med de mest sårbare områdene. Disse er lite tilgjengelige og uten noe form for tilrettelegging. Slik kan man kanalisere ferdsel til ønskede områder og samtidig tilfredsstille de besøkendes ulike krav og ønsker.

2.3 Villrein i Norge

2.3.1 Historikk

I norske fjellområder lever de siste bestandene av den europeiske villreinstammen i 23 mer eller mindre adskilte områder (Punsvik & Jaren 2006). Gjennom en internasjonal avtale; «Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats», populært kalt Bernkonvensjonen, har Norge forpliktet seg til å ta vare på disse villreinbestandene (Framstad & Kålås 2001). Denne avtalen skal sikre vern av arter som krever samarbeid på tvers av landegrenser, og fokuserer spesielt på truede arter og arter som benytter seg av store områder. Villreinen representerer en kultur og en historie, ved siden av at den er en viktig høstningsressurs i mange av innlandsbygdene (Andersen & Hustad 2004). Tidligere levde villreinen i de fleste fjellområdene i Sør-Norge, men hard høsting har redusert

bestandene. Flokkene er nå adskilt av menneskenes fysiske inngrep i naturen, som veier, kraftlinjer og annen infrastruktur (Punsvik & Jaren 2006). Villreinen er et nomadisk dyr, med levesett som kan sammenliknes med sebraene og gnuene på savannene i sørligere strøk. Dette levesettet krever store områder, da flokkene vandrer fra sted til sted gjennom året og benytter ulike områder av viddene til kalving, sommerbeite og vinterbeite. Med sin nomadiske livsstil er villreinen sårbar for barrierer i trekkrutene, noe som må tas hensyn til ved forvaltning av området (Punsvik & Jaren 2006). Villreinens fragmenterte leveområder gjør at dyrene må finne beite for hele året innad i det adskilte området sitt (Nellemann et al. 2000).

De siste årenes utvikling av reiseliv og turisme i randområdene til villreinens leveområder har skapt nye utfordringer i villreinforvaltningen (Strand et al. 2010). Vinterbeitene befinner seg hovedsakelig i ytterkantene av fjellområdene, og dette øker risikoen for forstyrrelser i denne perioden (Nellemann et al. 2000). Dersom dyrene forstyrres i den grad at de forlater de begrensede områdene der det er mattilgang vinterstid vil det være fatalt for store deler av populasjonen (Nellemann et al. 2000). Konsekvensene av økt menneskelig ferdsel i dyrenes leveområder er komplekse og sammensatte. Selv om det er forsket på individenes umiddelbare reaksjon på forstyrrelser er det fortsatt begrenset kunnskap om langvarige effekter ved gjentatte forstyrrelser fra menneskelig aktivitet (Punsvik & Jaren 2006). En av utfordringene ved forskningen på dette feltet er at forskningen bør gjøres på bestandsnivå, fordi det er på dette nivået forvaltningen skjer. Likevel foregår det meste av forskning på individnivå, ved for eksempel måling av hjerterytme eller enkeltindividers ferdselsmønster (Andersen & Hustad 2004). En annen utfordring er at det er begrenset kunnskap om omfang og struktur på den menneskelige ferdselen i ulike områder (Strand et al. 2010). Foreløpig tyder likevel undersøkelser fra blant annet Hardangervidda på at det er en negativ sammenheng mellom dyrenes og menneskenes bruk av vidda da dyrene skyr områder med turistløyper. Det tradisjonelle friluftslivet er i endring, med nye og økte aktiviteter i fjellområdene, og fokus på verdiskapning gjennom turisme i nasjonalparkene. Dette fører til behov for mer kunnskap om konsekvensene av aktivitetsøkningen. Inntil videre preges forvaltningen av en «føre-var» holdning (Punsvik & Jaren 2006), i henhold til naturmangfoldlovens paragraf ni, som forbyr tiltak man ikke kjenner konsekvensene av.

Dette er en kilde til konflikt da mange mener villreinens sårbarhet for forstyrrelser er sterkt overdrevet (Andersen & Hustad 2004).

2.3.2 Villrein som verdiskaper

Villreinen i Norge er en ressurs utover statusen som jaktbart vilt. I europeisk sammenheng er de norske villreinfjellene helt unike, noe som reiselivsbedriftene i områdene drar fordel av i større eller mindre grad. Det er flere ulike måter å benytte seg av dyrene i turismeutvikling (Bråtå et al. 2010). Flere rapporter beskriver mulighetene for bruk av villrein i verdiskapningssammenheng (Andersen & Hustad 2004; Bråtå et al. 2010). Dyrenes sky atferd og følsomhet for forstyrrelser gjør at produktet rundt villreinopplevelsen først og fremst knyttes til formidling av kultur og historie (Mimir 2011). Internasjonalt er det stor interesse for dyresafari, og dette er en utbredt næring i nasjonalparker i flere land. Også i Norge er det en viss interesse for safari der man kan oppleve bever, elg og moskus (Bråtå et al. 2010). Likevel viser undersøkelser at det er lavere interesse for villreinsafari, både blant internasjonale og norske turister. En teori som kan forklare norske turister lave interesse er den grunnleggende friluftslivskulturen, som tilsier at naturen skal oppleves på egenhånd (Mimir 2011). Når det gjelder de internasjonale turistene har disse ofte begrenset kunnskap om hva som skiller villrein fra tamrein (Mimir 2011). De ser ikke det unike ved villreinen i fjellene og derfor er gleden gjerne like stor når de får oppleve tamrein som rusler langs veien i Femundsmarka.

Flere aktører benytter seg av villrein i sin markedsføring. Vissheten om at dyrene er i området, og at det er muligheter for tilfeldige møter, fungerer som trekkplaster uten at aktiviteten ellers dreier seg om møter med reinen (Bråtå et al. 2010). Villreinen øker altså verdien av naturopplevelsene, uavhengig av om turistene faktisk opplever å se dyrene eller ikke.

2.4 Reiseliv i praksis

2.4.1 Turisme i bygdeutviklingssammenheng

Reiselivsaktiviteten i et område kan påvirke området positivt på flere områder.

Verdiskapningen av reiselivet kan vurderes økonomisk, i rene inntekter til reiselivsbedriftene og i de konkrete økonomiske ringvirkningene for eksempel i form av økt sysselsetting (Auno & Sørensen 2009). Verdiskapningen kan også knyttes opp mot miljømessige verdier; natur og kulturminner ivaretas i turistøyemed og slik sikres kulturarven og naturmangfoldet (Kobro et

al. 2013). Kulturell verdiskapning innebærer kunnskapsformidling om lokal kulturarv og utvikling av lokalområdets identitet og egenart. En økt turismetilstrømning kan også være verdifull for lokalbefolkningen som vil kunne oppleve et økt tilbud av aktiviteter, varer og tilbud, som det ikke ville være lønnsomt å omsette uten turistene (Kobro et al. 2013). Turisme vil også påvirke det sosiale livet i et område. En egen verdiskapning skjer gjennom utvikling av engasjement, tilhørighet og samarbeid. Fellesskap og stolthet i lokalsamfunnet og blant lokalbefolkningen er en viktig del av turistenes opplevelse (Sharpley 2014).

På lengre sikt vil utvikling av turisme kunne bidra til økt tilflytning og stabilisering av innbyggertallet i området. Flere kommuner lokker med flott natur og naturbaserte reiselivsprodukter for å tiltrekke seg nye innbyggere og arbeidskraft (Dannevig et al. 2013). En undersøkelse gjennomført av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) om motiver for å flytte og bo i distriktene viste at arbeidsmuligheter var viktigste årsak til flytting, dernest kom familie. På tredjeplass var motiver knyttet opp mot sted og miljø, 21 % av informantene i undersøkelsene svarte dette (Sørli 2009). Det viser at stedsattraktivitet er viktig for å lokke til seg nye innflyttere, men det viktigste er å skape arbeidsplasser. Det å øke et steds attraktivitet kan likevel påvirke tilflytningsraten indirekte, ved at flere arbeidsplasser skapes i kjølvannet av økt turisttilstrømning (Kobro et al. 2013).

2.4.2 Lokalbefolkningens rolle i turistnæring

Fellesgoder er goder som fellesskapet har nytte av, og som ingen kan gjøre eksklusivt tilgjengelig (Kobro et al. 2013). Mye av det som det norske reiselivet baseres på, er nettopp fellesgoder; fjellene, fjordene, nordlys, fosser og andre naturopplevelser. Også tilrettelagte friluftaktiviteter er ofte fellesgoder. Preparerte skiløyper, merkede turstier og byutvikling er fellesgoder som må koordineres og organiseres. Denne jobben gjøres ofte av frivillige i idrettslag eller løypelag, ildsjeler og dugnadsarbeidere. Lokalbefolkningen er dermed delaktige i arbeidet med å gjøre et område attraktivt for tilreisende. Destinasjonsselskaper og kommuner tar også ofte ansvar for utvikling av fellesgoder, som for eksempel kollektivtransport. Det kommer både turistene og lokalbefolkningen til gode. På mindre steder er det ofte få fastboende og mange turister. Fellesgodeutfordringen er større på slike steder (Kobro et al. 2013). Kommunen kan prioritere økonomisk satsning på markedsføring og profilering for reiselivet, noe som ikke kommer lokalbefolkningen til gode, og dermed skapes konflikter og misnøye (Kobro et al. 2013). Et annet valg dilemma som kan skape

konflikt kan være hvor kommunen skal legge de preparerte løypene vinterstid; i hytteområdet der turistene ferdes, eller i sentrumsnære områder, der lokalbefolkningen bor og helst vil gå på ski?

Lokalbefolkningens holdninger til turisme påvirker turistenes oppfatning og opplevelse av oppholdet (Jurowski & Gursoy 2004). Sharpley (2014) beskriver hvordan en «happy host» er viktig for suksess i reiselivsatsningen. Dersom lokalbefolkningen føler at det er flere negative effekter enn positive ved turismenæringen, vil det kunne få fatale konsekvenser for områdets reiselivsutvikling.

2.4.3 Konflikter mellom lokalbefolkning og turismen

Til tross for de mange positive ringvirkningene reiselivsatsning har for et lokalsamfunn, vil det alltid være enkelte motstandere i lokalbefolkningen. Noen ser på økende hyttebygging, med tilhørende økning av turister, som en trussel mot deres tradisjonelle liv i bygdene (Rye 2011; Van auken & Rye 2011). I Wales i 1970-årene mente motstanderne til og med at den massive hyttebyggingen for utenlandske eiere kunne være en trussel for det nasjonale språket og dermed kunne redusere den walisiske nasjonalfølelsen (Coppock 1977).

I Norge er det ulike årsaker til motstand mot turismeutvikling. Enkelte mener den økonomiske gevinsten gjennom økt sysselsetting er begrenset, da arbeidet knyttet til turisme ofte er lavtlønnet, sesongbasert og med få utdanningskrav (Rye 2011). Andre er mer bekymret for utviklingen der natur omgjøres til kultur, gjennom utbygging av naturområder til hytteområder eller annen turistvirksomhet, noe som også kan skade dyrelivet i området (Rye 2011). Marsden et al. (1993) påpeker at både sosiale og kulturelle konflikter gjerne oppstår mellom lokalbefolkning og turister fordi man har ulike forventninger til opplevelser og bruk av det samme området.

Grunneiere står i en særstilling i forholdet mellom turisme og lokalbefolkning. De føler gjerne et særskilt ansvar for sin eiendom og kan i visse tilfeller oppleves som «vanskelig» i turismeutvikling-sammenheng. I Alvdal pågikk en krangel mellom en grunneier og DNT i 11 år. Krangelen dreide seg om merking av en sti gjennom et villreinområde, der grunneier motsatte seg merkingen av hensyn til dyrene. Direktoratet for naturforvaltning måtte avgjøre saken, som falt i DNTs favør (Næsheim 2004). Ofte vil konflikter mellom grunneiere og turister oppstå grunnet ulike oppfatninger av friluftslovens bestemmelser (Backer 2007).

Flere av disse konfliktene ender i rettssystemet og svært ofte faller disse i grunneiers disfavør, jamfør Hvaler-saken, Furumoa-saken og Ulrichsen-saken. Alle disse sakene var konflikter mellom grunneiere og friluftslivsinteresser som ble avgjort i høyesterett. Samtlige ble avgjort til friluftslivsinteressenes fordel.

3.0 Metode

3.1 Kvalitativ metode

Kvalitativ metode er et begrep innenfor samfunnsvitenskapelig forskning. Det skiller seg fra kvantitativ metode på flere områder. De viktigste forskjellene ved dataene som disse to metodene resulterer i er listet opp i figur 5 nedenfor.

Aspekt ved analysen	Kvalitative data	Kvantitative data
Siktepunkt for analysen	Helhetlig forståelse av spesifikke forhold Dybde Utvikling av hypoteser og teorier	Representativ oversikt over generelle forhold Bredde Testing av hypoteser og teorier
Viktige elementer	Begreper, kategorier og typologier Kategoriens innhold	Frekvenser, fordelinger og korrelasjoner Kategoriens utbredelse
Organisering av analysen	Analyse og tolkning parallelt med datainnsamling Ingen standardiserte analyseteknikker Materialet kan bli uoversiktlig	Analyse og tolkning etter datainnsamling Store datamengder kan behandles ved hjelp av dataprogrammer
Formidling av analyseresultatene	Illustrasjon ved hjelp av sitater	Dokumentasjon ved hjelp av tabeller

Figur 5. Det er store forskjeller på kvantitative og kvalitative data ved bruk av samfunnsvitenskapelig metode (Kvale & Brinkmann 2009).

I denne oppgaven ønsket jeg å avdekke holdninger, tanker og følelser hos informantene. For å få den ønskede dybden i det innsamlede datasettet var det naturlig å bruke kvalitativ metode i datainnsamlingen. Ved bruk av spørreskjema ville jeg ikke kunne oppnå samme grad av dybde i resultatene som ved personlige intervjuer. Kvale og Brinkmann (2009) slår fast at den beste måten å finne ut hvordan folk oppfatter verden og livet sitt, er ved å spørre dem direkte. Et dybdeintervju krever at intervjueren er godt forberedt og kan styre samtalen slik at han eller hun får den informasjonen som ønskes. Et intervju er en dynamisk prosess, og ingen intervjuer er like. Måten et intervju gjennomføres på, preges sterkt av temaene som gjennomgås (Kvale & Brinkmann 2009).

Ved å bruke et spørreskjema for kartlegging av natursyn har jeg også tatt i bruk kvantitativ metode. Resultatene fra disse dataene er mulig å måle opp mot et større datasett. Mer informasjon om NEP-skalaen finnes i kapittel 3.6.

3.2 Informantutvalg

Det finnes ulike måter å velge ut informanter på. Ved kvantitative studier etterstreber man ofte et tilfeldig utvalg, mens i kvalitative studier er et slikt utvalg gjerne utilstrekkelig. Tansey (2007) anbefaler en kombinasjon av to metoder ved kvalitative undersøkelser. Først et teoretisk basert utvalg og deretter bruk av snøballmetoden for å supplere med flere aktuelle informanter. I praksis vil det si at man velger seg noen informanter etter valgte kriterier og deretter hjelper disse til med å anbefale nye informanter det kan være relevant å supplere med.

I denne oppgaven fulgte jeg Tanseys anbefalinger. Jeg hadde en rekke kriterier for de ønskede informantene. Utvalget mitt skulle dekke en vidt spekter av yrkesbakgrunner, interesser og aldere samt en jevn fordeling av kjønn og i størst mulig grad representere sammensetningen i Tinn kommune.

En ulempe ved snøballmetoden er at informantene kan tenkes å kun foreslå personer som tenker likt som dem selv, og dette kan ødelegge for bredden ved undersøkelsen (Tansey 2007). Det er viktig å ha dette i bakhodet ved bruk av metoden og være kritisk til anbefalinger man får fra informantene, spesielt dersom det første utvalget er svært smalt.

Jeg startet med å intervju tre personer jeg visste at oppfylte noen av kriteriene. Disse personene hjalp meg ved å foreslå nye personer som kunne oppfylle de andre kriteriene. I ett tilfelle ønsket ikke en anbefalt person å bidra, men foreslo en ny person han mente ville fylle kriteriet mitt bedre. Utenom dette tilfellet var det kun en annen person som ikke ønsket å bli intervjuet.

Alle valgte informanter har en sterk tilknytning til Tinn kommune, og alle bortsett fra én er født og oppvokst i kommunen. Samtlige er blitt kontaktet via telefon, mail eller facebookmelding. Enkelte kategorier var enkle å oppfylle, andre var noe vanskeligere. En del av informantene sto for flere av mine kategoriønsker samtidig. Kategorien «jaktlagsleder» er ikke fylt, men de fleste av informantene jaktet, og dermed ble jaktbakgrunnen likevel godt dekket. Naturvernkategorien er dessverre mangelfullt dekket da jeg ikke klarte å oppdrive noen Tinn-døler med tilknytning til naturvernorganisasjoner. Jeg har likevel en informant som beskriver seg selv som en person «*med et indre engasjement for naturvern*». Oversikt

over kategoriene finnes i figur 6. Alle intervjuene er blitt gjennomført med kun en informant av gangen, enten hjemme hos denne eller på deres arbeidsplass.

Kategori	Antall
Grunneier/ gårdbruker	4
Hytteutbygger	1
Arbeid innenfor turistnæring	3
Lokalpolitiker	1
Styremedlem i lokal scooterklubb	1
Naturvit. utdannet	3
«Gammel kjentmann»	1
Jaktlagsleder (Jeger)	0 (6)
«Vandrer»	1
Styremedlem i lokalt naturvernlag	0

Figur 6. Oversikt over antall informanter som fyller de ulike kategoriene.

3.3 Intervjuguide

Gjennomføringen av en kvalitativ analyse starter med en grundig gjennomgang av litteratur og data som allerede finnes på området man ønsker å forske på. Deretter utarbeides en intervjuguide. Denne guiden må være fleksibel og fungerer som en veileder under intervjuene. Noen informanter er mer snakkesalige enn andre og trenger derfor bare små rettleddninger underveis for å holde seg rundt de ønskede temaene. Andre trenger mer konkrete spørsmål, oppfølging og oppmuntring for at de skal forklare seg slik man ønsker. Intervjuguiden skal ta høyde for slike variasjoner og være til hjelp slik at intervjueren klarer å holde en rød tråd gjennom intervjuet. Denne guiden kan være tematisk strukturert eller inneholde en rekke detaljert strukturerte spørsmål (Kvale & Brinkmann 2009).

Jeg utarbeidet min intervjuguide med temainndeling og mer eller mindre detaljerte underspørsmål. Se vedlegg 1. Slik kunne jeg holde oversikt over hva jeg spurte om og dermed unngå å stille samme spørsmål flere ganger, samtidig som jeg hadde spørsmålene klare dersom informanten ikke besvarte dem på eget initiativ. På denne måten holdt jeg oversikt over hva som var blitt sagt, slik at ingenting ble glemt. Guiden var bygget opp med tanke på grundig gjennomgang av hvert av temaene jeg i tur og orden ønsket å få dybdeinformasjon om. Ved å gjennomgå hvert tema for seg ble analysearbeidet en enklere sak i ettertid.

Jeg etterstrebet å la informantene få snakke mest mulig fritt, og la hver enkelt få fokusere på de punktene de selv hadde mest tanker og meninger rundt. Dette resulterte i at det ble lagt

ulik vekt på de ulike temaene i hvert enkelt intervju. Enkelte informanter hadde mye meninger om saker som var på utsiden av mitt fokusområde, og jeg var da nødt til å bruke intervjuguiden mer aktivt for å få informasjonen jeg var ute etter.

3.4 Transkribering av intervjuene

Transkriberingen er blitt gjennomført dels ved lytting direkte fra opptaksmediet (smarttelefon), og dels ved lytting av opptak som ble lagt inn på pc. Det finnes flere ulike transkripsjonssystemer. Jeg valgte å til dels benytte meg av Du Bois transkripsjonssystem, da dette systemet oppleves som leservennlig og logisk. Du Bois-systemet tar i bruk enkle symboler som i stor grad er selvforklarende (Du Bois 1991). Eksempler på dette:

«...» indikerer pause (0,5-1 sekund)

«(ord)» indikerer transkribererens kommentar

«?» indikerer spørreintonasjon

I resultatanalysen har jeg i tillegg benyttet meg av et symbol «(...)» som indikerer at to setninger ikke er sammenhengende i utgangspunktet. Altså har jeg fjernet deler av samtalen der jeg fant dette hensiktsmessig for å minske mengden irrelevant informasjon i analysearbeidet og fremheve de viktige poengene informantene har.

Etter nøye vurdering valgte jeg å oversette intervjuene til bokmål ved transkriberingen. Informantene mine er fra Tinn, og flere har til dels sterkt dialektuttrykk. For å øke lesbarheten og forståelsesgraden valgte jeg å oversette alle dialektord til bokmål. Skrevet dialekt er ofte vanskelig å lese, spesielt dersom man ikke har god kjennskap til dialekten i utgangspunktet.

I denne oppgaven settes hovedfokuset på *hva* informantene sier, og ikke *hvordan* de sier det, dermed settes det ikke like strenge krav til transkriberingen. Jeg har likevel etterstrebet en så nøyaktig transkribering som mulig, med de nevnte forutsetninger.

3.5 Analyse av data

Det finnes ulike metoder for analyse av kvalitative data, men mange intervjuanalyser gjøres uten bruk av bestemte teknikker (Kvale & Brinkmann 2009). Likevel er det viktig å bestemme seg for hvordan intervjuene skal analyseres før de er gjennomført. Når man har

analysemetoden klart for seg allerede før intervjuet, vil store deler av analysearbeidet foregå samtidig med at intervjuet gjennomføres. Ved å være forberedt, vil man kunne sortere ut viktig og uviktig informasjon allerede ved utarbeiding av intervjuguide, og videre både under intervjuene og under transkribering. To hovedformer for intervjuanalyse er analyser med fokus på mening og analyser med fokus på språk. I motsetning til kvantitative dataanalyser, som presenteres statistisk i grafer, figurer og tabeller, vil som regel kvalitative data presenteres som tekst og diskuteres fortløpende.

I denne oppgaven er det ikke tatt i bruk noen bestemt analyseteknikk. Resultatene av intervjuene er lest flere ganger og ved å knytte dem opp mot overordnet problemstilling og litteraturbasen, har jeg funnet fram til de viktigste funnene og merket meg disse. Ved å samle hovedfunnene fra de ulike intervjuene og plassere sitater i grupper etter tema, har jeg fått oversikt over forskjeller og likheter i svar fra ulike informanter og dermed mulighet til å diskutere resultatene med tanke på forventet resultat og overraskelser.

3.6 New ecological paradigm (NEP)

For å måle informantenes grunnleggende natursyn har jeg benyttet meg av en NEP-skala. Se vedlegg 2. NEP står for new ecological paradigm, eller new environmental paradigm. Disse to navnene brukes noe om hverandre. Skalaen gir en sumscore som antyder et utpreget antroposentrisk natursyn ved lav sum og et utpreget biosentrisk natursyn ved høy sum (Andersen et al. 2011).

The New Ecological Paradigm (NEP) Scale ble publisert første gang i 1978, og har verden over blitt det mest brukte instrumentet for å måle nivået på folks bekymring for naturen og miljøet rundt oss på jorden (Dunlap 2008). NEP-skalaen var opprinnelig en 4 poengs likertskala og besto av tolv påstander, hvorpå summen av svarene på disse skulle gi forskerne svar på informantens holdninger til tre temaer;

1. Menneskets mulighet til å forstyrre jordklodens balanse.
2. Jordas bæreevne.
3. Menneskets rett til å styre alt annet liv på jorda (Hamcroft & Milfont 2010).

Skalaen er blitt endret en rekke ganger. Navnet er også endret fra «The New Ecological Paradigm Scale» til «The New Environmental Paradigm Scale» (Dunlap 2008). Den består

gjerning av ulike antall påstander i ulike forskningsprosjekter, fra femten til seks (Dunlap 2008).

I denne oppgaven benyttet jeg meg av en skala med 8 påstander, og informantene ble delt inn i tre grupper etter scoresum. En sum under 3 antyder et antroposentrisk natursyn, der naturen er viktig fordi mennesket er avhengig av den. En sum over 4 viser at informanten har et biosentrisk natursyn, hvor man mener at naturen har egenverdi uavhengig av menneskenes nytte av den. En score mellom 3 og 4 antyder et nøytralt natursyn.

3.7 Litteratursøk

En stor del av arbeidet med denne oppgaven har vært søking etter og lesing av litteratur. For å kunne sette mine egne resultater i en teoretisk kontekst, har jeg lest utallige forskningsrapporter og vitenskapelige artikler. Jeg har benyttet meg av nettbaserte søkemotorer som Google Scholar og Science Direct. I tillegg har jeg søkt etter litteratur på nettsidene til norske forskningsinstitutter, som for eksempel Norsk Institutt for Naturforskning (NINA), Bygdeforskning, Telemarksforskning og andre som publiserer forskningsrapporter på nett. Det har vært viktig for meg å balansere norske forskningsresultater mot publiseringer i internasjonale vitenskapelige tidsskrift. Likevel er det først og fremst de norske forholdene jeg har hatt fokus på i denne oppgaven, og det er derfor norsk forskning som er mest relevant i dette tilfellet.

4.0 Resultater og diskusjon

4.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg fremlegge resultatene fra dybdeintervjuene som legger grunnlaget for diskusjonen i oppgaven. Her fremgår også resultatene fra NEP-undersøkelsen. Hensikten med intervjuene var å få innsikt i informantenes holdninger og tanker rundt bruk av lokal utmark, hvordan egen og andres ferdsel påvirket natur og tanker de hadde rundt nåværende og fremtidig turisme i de samme områdene.

4.1.1 Presentasjon av informantene med fiktive navn

Lars er 30-39 år. Han er født og oppvokst i en av bygdene i Tinn. Han har en yrkesrettet utdannelse, fagbrev og jobber turnus. Han bor på gården han har vokst opp på, og arvet etter foreldrene. Gården er i drift. Til gården hører en del utmarksareal. Interesser er jakt og

friluftsliv. Lars har en NEP-score på 3,1, noe som tilsier et nøytralt natursyn. Intervjuet ble gjennomført hjemme hos Lars, med kun oss to til stede.

Camilla er 60-69 år. Hun er oppvokst på gård i en av bygdene, og bor fortsatt på en gård. Hun har høyere utdanning og har bodd i Tinn stort sett hele livet. Gården er i drift, men Camilla har også inntekt fra en ekstern arbeidsplass. Hun har stor interesse for natur og det enkle friluftsliv. Hennes NEP-score er 3,6, som betyr et nøytralt natursyn. Camilla ble intervjuet hjemme på gården.

Fredrik er 30-39 år. Han er født og oppvokst på Rjukan. Fredrik er høyere utdannet innenfor naturvitenskaplige fag og arbeider for en institusjon som driver med informasjon og samarbeid med forskning- og forvaltningsavdelinger. Han har stor interesse for naturvernsarbeid og har en NEP-score på 4,4, som tyder på et biosentrisk natursyn. Fredrik ble intervjuet på sin arbeidsplass, der vi satt på et møterom.

Anette er 20-29 år. Hun er født og oppvokst på Rjukan og har en mangfoldig utdanning fra flere høyskoler og universitet innen ulike typer naturfag. Hun er fortsatt student, samtidig som hun hjelper familien med deres turismebedrift som bruker Hardangervidda om sommeren. Anette har stor interesse for natur og dyr og trives best med det enkle friluftsliv. NEP-scoren hennes er på 4,9, som tyder på et biosentrisk natursyn. Intervjuet foregikk på et grupperom på skolen der hun for tiden studerer.

Petter er 40-49 år. Han er født og oppvokst i en av Tinns bygder. Han har en yrkesrettet utdanning og bor på en gård som er i drift. Petter har inntekter knyttet opp mot turistnæring. Han ser på sine yrker og ansvarsområder også som sine hobbyer og interesser. På NEP-undersøkelsen fikk han en score på 4.0 som tyder på et biosentrisk natursyn. Intervjuet ble gjennomført hjemme hos Petter, med kun oss to til stede.

Lisa er 20-29 år. Hun er født og oppvokst på Rjukan. Hun har en yrkesrettet utdanning og arbeider periodevis utenfor Tinn. Hun er politisk aktiv, ved siden av å være aktiv i flere frivillige organisasjoner. Lisa har stor interesse for motorsport og hennes NEP-score er på 2,9. Dette tyder på en antroposentrisk natursyn og hun er den eneste av mine informanter som har dette natursynet. Intervjuet ble gjennomført i hennes leilighet, med kun oss to til stede.

Hans er 70-79 år, og er født og oppvokst på gård en av bygdene i Tinn. Han har en yrkesrettet utdanning. Han har stor interesse for forvaltning og utvikling av lokalområdet sitt, og bidrar stadig med sin lokalkunnskap i ulike saker. NEP-scoren til Hans er 3,4, som gir et nøytralt natursyn. Hans ble intervjuet hjemme. Det var kun han og jeg til stede, med unntak av de siste 10 minuttene av intervjuet da hans barnebarn kom innom.

Ole er 50-59 år. Han er født i Telemark, men utenfor Tinn. Ole har gjennom årene arbeidet på mange ulike steder i reiselivsbransjen. Han har nå en sterk tilknytning til Tinn gjennom sitt arbeid i turistbransjen. Hans store interesse er landeveissykling. Ole har en NEP-score på 3,5, som tilsier et nøytralt natursyn. Intervjuet ble gjennomført på hans arbeidsplass.

Mina er 20-29 år. Hun er født i en bygd i Tinn, og flyttet vekk derfra for å gå på skole da hun var 15 år. Hun har en høyere utdanning innen naturvitenskaplige fag. Hun flyttet hjemmefra for å studere, men har fortsatt sterk tilhørighet til Tinn gjennom arbeid på foreldrenes gård og egen hytte i Tinn. Mina har stor interesse for dyr og friluftsliv og har en NEP-score på 4,1, som tyder på et biosentrisk natursyn. Intervjuet ble gjennomført hjemme hos Mina i Ås.

4.1.2 Oversikt over informanter, med NEP-score

Tabell 3. Oversikt over informanter med fiktive navn og deres NEP-score. Antroposentrisk natursyn er merket i rødt. Biosentrisk natursyn er merket i grønt. Nøytralt natursyn er ikke merket.

Navn	Kjønn	Alder	Bosted	Utdannelse	NEP- score
Lars	♂	30 – 39	Bygd 1	2	3,1
Camilla	♀	60 – 69	Bygd 2	3	3,6
Fredrik	♂	30 – 39	By	4	4,4
Anette	♀	20 – 29	By	4	4,9
Petter	♂	40 – 49	Bygd 3	2	4,0
Lisa	♀	20 – 29	By	2	2,9
Hans	♂	70 – 79	Bygd 1	2	3,4
Ole	♂	50 – 59	Bygd 4	3	3,5
Mina	♀	20 – 29	Bygd 2	4	4,1
Gjennomsnitt		41,5		2,8	3,8

Skala for utdanning

1. Grunnskole
2. Videregående/ fagbrev/ fagskole

3. Høyskole/ universitet – lavere grad (bachelor)
4. Høyskole/ universitet – høyere grad (mastergrad/ hovedfag)
5. Høyskole / universitet – PhD og annet

NEP-skalaen går fra 1 til 5. 1 til 2,9 antyder et antroposentrisk natursyn. 3 til 3,9 antyder et nøytralt natursyn. 4 til 5 antyder et antroposentrisk natursyn. Som tabell 3 viser er det kun én av mine informanter som har en sum som gir et antroposentrisk syn. Fire av informantene hadde summer som antyder et biosentrisk syn, mens fire har et nøytralt natursyn.

4.2 Resultatanalyse

I dette kapittelet vil jeg presentere og diskutere resultatene fra dybdeintervjuene. For å få et bilde av hva som la grunnlaget for informantenes holdninger og syn på natur og brukere av naturen, startet jeg med å spørre om deres forhold til natur og hvordan de selv brukte naturen.

4.2.1 Personlig forhold til natur og egen bruk av natur

Samtlige av informantene mine hadde et positivt forhold til naturen, og enkelte var så glad i naturen at de mente selve livskvaliteten deres var preget av tilgangen på natur. De fleste mente de var preget av foreldre med friluftsinteresse, mens enkelte hadde selv utviklet en økende interesse for bruk av natur i høyere alder.

Det var likevel et skille i svarene jeg fikk. Grunneierne hadde i større grad en antroposentrisk forklaring på hvorfor naturen var viktig for dem. Høsting, gjennom jakt og fiske, blir trukket frem som viktige faktorer. Svarene på disse spørsmålene samsvarer i en viss grad med informantenes NEP-score. Grunneierne oppga også i større grad at scooterkjøring var en viktig del av ferdselen deres.

«Jeg elsker naturen. Jeg har masse flotte naturopplevelser, og jeg vil leve av og med naturen. Sommer er det mye fotturer, mye fiske i egne fiskevann. Om vinteren er det scooterkjøring, mye av det er rekreasjonskjøring. Og jeg setter veldig pris på den muligheten jeg har til å kjøre scooter på fjellet. Noe som i utgangspunktet er forbudt.» Lars

«Mitt forhold til natur er å drive gård, driver jo med sau og har beite i naturen. (...) Men det er jo bruken jeg er opptatt av, bruk av natur. Men selvfølgelig vern også.

Beitedyr er jo bra, for det er bærekraftig. Det er ingenting negativt med naturen.»

Lars

Samtidig som de økonomiske faktorene ved naturen ble trukket frem som viktige, var rekreasjon fortsatt en viktig faktor, også for grunneierne.

«Jeg er så glad i naturen. Jeg hadde dødd uten. Jeg bruker naturen hver dag, jeg må ha den roen og stillheten som er der. Spesielt når jeg har et yrke som gjør at jeg er sammen med folk hele dagen. Det er så energigivende å få den kontakten der. Ubeskrivelig godt. Jeg foretrekker naturen foran all verdens fart til utlandet eller andre plasser. Jeg trenger ikke reise noen plass, for jeg har alt jeg trenger her.»

Camilla

Informantene som ikke var grunneiere hadde ingen økonomiske forklaringer på hvorfor natur var viktig for dem. Frihet, ro og mestring var tre faktorer som gikk igjen i flere av svarene.

«Jeg tror ikke jeg hadde klart meg uten naturen. Det er der jeg føler jeg er fri.» Mina

«Det positive er vel roen, og det å være litt til stede i seg selv. Komme litt vekk fra de faktorene som man blir påvirket av i hverdagen. Når man er i naturen så tar naturen deg for den du er. Det er veldig behagelig. Det gir en veldig mestringsfølelse å være i naturen.» Anette

«Jeg har alltid vært glad i natur og være ute. Begynte i speideren i 6 klasse. Interesse for å være ute, gå på ski, klare seg ute. Fortsatt veldig glad i naturen, og å gå turer på fjellet. Driver ikke med jakt, men jeg kunne tenke meg å prøvd det en gang.» Lisa

Selv om alle informantene mente at natur var viktig for dem, var den likevel viktig i varierende grad. Flere av informantene var enige med Camilla, som erklærte at hun ville dødd uten kontakten med naturen. Også Fredrik var tydelig på at jevnlig kontakt med naturområder var viktig for livskvaliteten i hverdagen.

«For meg er natur viktig for livskvalitet. Jeg merker det at hvis jeg ikke er ute og opplever naturen så blir jeg litt smådeprimert og så må jeg ha en dose igjen. Det er stort sett bare positivt med det. Bruker natur mye til rekreasjon. Natur er veldig viktig

alt fra det nære til det mer ekstreme. Alt fra å oppleve en fugl i hagen, til litt lengre turer.» Fredrik

4.2.2 Holdninger til vern og bruk av natur

Da jeg spurte informantene om hva de tenkte om temaet bruk og vern av natur, og deres forhold til denne utfordrende tematikken, ble det ganske tydelig at det også her var en holdningsforskjell mellom grunneierne og de som ikke er det. Samtlige var enige om at det er viktig å ta vare på natur, men informantene som er grunneiere hadde et ambivalent forhold til vern av områder fordi de følte at det var for strengt.

«Jeg hører jo om folk som nesten ikke får kjøre inn proviant til hyttene sine og sånt, da synes jeg det blir dratt for langt. Vern kan være kilde til konflikt. For det er jo ikke tvil om at bruk også er bra. Og når man hører de verste naturvernerne så føler man jo at de vil ha villmark. Nesten så du må ta på fjellsko ved Kongsberg og gå derfra ...»
Petter

Det var også en bred enighet om at vernet skapte unødvendige utfordringer i forhold til næringsvirksomhet.

«Det som kan være litt vanskelig for oss som vil drive med næringsvirksomhet ute på bygda er at naturen kan stoppe oss veldig. For eksempel er elva i Tessungdalen vernet, så i teorien kan ikke vi hente tømmer fra vestsiden av elven. Da må vi bygge en bru til kanskje en million for å hente tømmer til hundre tusen. Og det er fordi elva er vernet, så vi kan ikke kjøre inn og krysse elva med traktor. Og det er et fint eksempel på hvordan naturen, eller ikke naturen i seg selv, det er jo myndighetene som bestemmer, men naturen får da makta, for den veier mye tyngre enn all annen interesse. Det er jo bra at visse områder er verna, og at det finnes restriksjoner, så man ikke kan buse på akkurat som man vil, men det er mange vernetiltak som jeg er imot og.» Lars

Flere var opptatt av at næringsgrunnlaget til de lokale gårdene ble truet av vernerestriksjoner.

«Altså, det er nok viktig at for eksempel næringsgrunnlaget får få lov til å utvikle seg. Det har det nok vært litt kamp om, her som vi har nasjonalparken ganske nærme. Og

det er vanskelig å få inntekt fra et lite gårdsbruk dersom man ikke skal få lov til å bruke fjellet som kan gi inntekt. Så det er godt at det er restriksjoner, men ikke så mye restriksjoner at det ikke blir tillatt å bevege seg. (...) Jeg synes ikke det skal være noen forskjell i og utenfor verneområdene. For da blir det ikke noen verdi mer enn for kanskje turister som kanskje vil ha en stille og uberørt natur. Men det er jo folk som bor her og som eier dette. Jeg synes det å båndlegge de som eier det, det liker jeg ikke.» Camilla

En av grunneierne følte sterkt på at når et område blir vernet, blir grunneierne hindret i sin næringsvirksomhet mens andre skal få tjene penger på næring i det samme området.

«Jeg har begynt å spørre meg spørsmålet hva er det de vil verne imot? Jeg har følelsen av at de vil verne området mot grunneierne, og så skal de pumpe flere folk inn. For eksempel nå som forskerne mener at det er store muligheter for å bruke Hardangervidda til turisme. Men hva er da meningen med å verne? (...) Så jeg er imot vern når man ser hvordan det brukes i praksis. Folk som bor her og driver her og prøver å livnære seg her har en næring også i fjellet. (...) Men så fort det er vernet, så kommer spørsmålet: hvordan kan vi bruke dette verneområdet? (...) Og da er grunneierne skviset ut, og de større aktørene kommer inn. Til og med villrein skal være et trekkplaster for å få folk innover i fjellet. Men hva er vervingen verdt da? Vernet setter kun begrensning for grunneiere.» Hans

Det var et tydelig skille i holdninger og tanker rundt vern mellom grunneiere og de informantene som ikke hadde en personlig næringsinteresse i utmarka. De sistnevnte hadde generelt en mer passiv holdning til vern, flere hadde ikke reflektert så mye over hvordan vern påvirket verken naturen eller livet deres. Når de ble bedt om å reflektere over temaet, så mente de fleste at vern var i hovedsak positivt.

«Jeg har ikke noe forhold til vern, men jeg er veldig for, og mener det er veldig viktig å ta vare på naturen.» Ole

«Nei, egentlig ikke noe forhold til det. Det har vært en del av livet men jeg har ikke tenkt så mye på vern.» Mina

Fredrik hadde en utpreget miljøverninteresse og dermed mer klare meninger om temaet. Fredrik har, ifølge NEP-skalaen, et biosentrisk natursyn. Dette samsvarer med hans syn på dette temaet. Han var uenig med flere av grunneierne og mente at økonomiske interesser ofte ble prioritert fremfor naturen.

«Jeg føler at slik vi driver i dag så tar vi altfor mange avveiiinger som handler om økonomi og samfunn, uten at det er store positive samfunnsmessige virkninger. Jeg føler alltid at natur må forsvare seg, ikke motsatt. Man skal hele tiden forske på virkningene av inngrepet på naturen, men ikke det motsatte, altså om de samfunnsnyttige verdiene av utbyggingen er verdt å skade naturen. (...) Det er mye fjellområder som er verna. Vern av fjell er nok lettere enn vern av andre områder, for der er man ikke så tett på. Men jeg synes det er viktig at verneområder representerer Norge som helhet. (...) For meg er det en styrke. Selv om du ikke ser en grense når du går inn i et verneområde, så er det noe spesielt med det, og det skal ha visse kvaliteter etter visse kriterier, så for meg er det kun positivt.» Fredrik

Anette påpekte at også næringsvirksomhet som handlet om turisme burde begrenses i vernede områder.

«Hvis det (turismen) blir veldig stort så synes jeg det blir feil å drive i verneområde. For det er jo en grunn til at det er vernet. Også går det jo litt på de personene som driver det også. Tenker de at de skal ivareta naturen på en god måte, så trenger det ikke være noen begrensning på å drive i et verna område. Men da må det være litt økoturisme på et vis. Og så kanskje være i ulike perioder i kortere tid. Så det ikke blir trykk i lengre perioder.» Anette

Anette driver sammen med familien en turistbedrift som bruker naturen som utgangspunkt i sin virksomhet. Hun var klar på at nasjonalparkbegrepet var en styrke for deres kundetil trekning, på tross av at deres drift er i randsonen av Hardangervidda og dermed ikke inne i selve nasjonalparken.

«De fleste som er hos oss tror at de er i nasjonalparken. De er ikke så bevisste på hvor grensen går. Så blir de kanskje litt paffe når jeg forteller at grensen går noen mil

lengre inn. Så tenker de kanskje med en gang «Åja, det var jo litt dumt». Men det er jo bare grensa som begrenser, naturen er jo lik uansett.» Anette

Også blant de informantene som ikke er grunneier finnes det også individer med interesse for virksomhet som blir begrenset av vernerestriksjoner. Lisa var opptatt av å etablere løypenett for scooterkjøring nå som det blir åpnet for rekreasjonskjøring i kommunene. Tross lovendring er det store utfordringer med å finne egnede områder for et slikt løypenett da Tinn kommune er preget av store vernede naturområder.

«Jeg blir mer og mer kjent med dette med verneområder nå som vi jobber med å få etablert løypenett. Men det er ikke sånn at jeg vet hvor alle verneområdene er og sånt, men jeg vet jo at jeg ikke skal bevege meg så mye inn i de områdene. Vi opplever det som en utfordring. Og her i Tinn så er det mye som er verna, så det er en utfordring i forhold til å lage et sammenhengende løypenett.» Lisa

Det er en tydelig gjennomgående trend blant mine informanter at deres personlige interesser preger deres syn på vern av natur. Alle er enige om at det er viktig med vern av sårbare områder, men oppfatningen av hvordan dagens system fungerer er splittet ut fra hvordan verneforskriftene påvirker dem selv. Gjennom mine intervjuer fikk jeg inntrykk av at jo mer økonomisk interesse du har i utmark, jo mer negativt oppfattes vernebestemmelsene, selv om det ikke nødvendigvis er dine egne områder som er vernet. Rapportene fra forsøksområdene med lokale forvaltningsmodeller har tydet på at økt lokalt styre kan bidra til å senke konfliktnivåene rundt verneområdene. En lokalt forankret forvaltningsmyndighet kan ha mulighet til mer detaljstyrt forvaltning, som kan gi grunneiere bedre næringsmuligheter i enkelte områder. I kapittel 4.2.10 kommer jeg tilbake til informantenes tanker om økt lokal forvaltning.

4.2.3 Erfaringer med turisme i lokal utmark

Konflikter mellom lokalbefolkning og turister er noe som stadig omtales i aviser og andre medier. Da jeg spurte informantene mine om deres holdninger til turisme i den lokale utmarka, var det likevel ikke så mange negative holdninger som jeg hadde forventet. Det er kanskje en trend at de få episodene som skjer, ofte blir blåst veldig opp av mediene, slik at man kan få inntrykk av at forholdet er mer tilspisset enn det i praksis er. Likevel var det noen erfaringer som hadde gitt enkelte av informantene et noe mer negativt forhold til turistene.

Jaktsesongen var et tilbakevendende tema i mine intervjuer, og det er opplagt at en jeger som får jakta spolert av en tilfeldig turist opplever nok dette som veldig negativt. Likevel var de fleste relativt enige om at dette var noe man må tåle, da allemannsretten ikke gir jegerne enerett på naturen i jaktperiodene.

«Jeg har opplevd å få jakta spolert i villreinjakta fordi det kommer turister og skremmer dyrene, men man kan ikke henge seg opp i det, for man har ikke noe større rett på områdene som jeger enn som turist. Så den kamelen må man bare svelge. Og det er ganske lett.» Fredrik

Et par av informantene foreslo at turistene kunne blitt bedre informert om hvor det jaktes, slik at man kunne unngå episoder der turistene ødelegger for jegerne. Villreinens trekk varierer fra år til år og det er ikke hvert år reinen kommer til Tinnområdet i løpet av jakttiden. Dermed kan det oppleves ekstra surt å miste et dyr når man først har mulighet til å felle. Camilla trakk fram nettopp det faktum.

«Det er ikke så ofte det er rein her, og når det først er det, så kommer det noen turister gående. Kanskje det kunne settes opp noen skilt om at her pågår det jakt, vennligst vær oppmerksom, eller noe slikt. Det kan være uvitenhet som gjør at de ikke tar hensyn, eller det kan være at de vil hevde sin rett til å gå der.» Camilla

Ole, som selv er involvert i turistnæringen, mente at turistene burde være mer ydmyke og respektere de lokale interessene i større grad, selv om også han trakk fram allemannsretten som en faktor. Han mente at turistene burde ta større hensyn og selv søke informasjon om hvor jakta foregår, slik at de kunne unngå å forstyrre jakta.

«Det er enkelte som tar seg litt vel til rette. Det kan være en «komme her og komme her» holdning. Noen turister er ikke ydmyke nok, for hvor de er, og landskapet de er i, og respekt for lokalbefolkningen. Som i reinsjakta, så er det jo fortsatt lov å gå i fjellet, det er jo allemannsretten det, og da kan det nok skje at turistene ikke tar hensyn til hvor det jaktes. Det ligger jo jegere i terrenget og jakter, akkurat i det området de vil gå i. Kanskje de bør sjekke med turisthytta hvor det jaktes, for vi kan jo se på nettet hvor dyra står. Så der tror jeg nok turister skulle vært litt mer ydmyke, så turistene kan få gjøre sitt, samtidig som jegerne får gjøre sitt.» Ole

Utenom jakt var det få reelle konflikter informantene trakk fram. Det var noen hendelser som ble nevnt.

«På sommertid har jeg rydda to søppelsekker med søppel, som fotturistene legger igjen.» Anette

«Det er plass til alle, men det har med holdninger å gjøre. Det er nok en del lokale også som har ekstreme holdninger, men jeg har selv blitt slått etter med skistaver, når jeg har kjørt transport med scooteren min, av hyttefolk som er her på ferie og de føler at jeg er i veien for dem.» Lars

«Det er jo folk som tjuvfisker i noen vann, men det er gjerne ikke turister det. Det er vel tjuvfiskere som reiser hit i den hensikt å tjuvfiske i vannene tidlig på våren for eksempel. Ellers kan det være noen som har parkert noen campingvogner som har stått litt for lenge, det har jeg hørt om tilfeller av. Og det vet jeg noen grunneiere har irritert seg over.» Camilla

Fredrik mente at det var forskjell på norske og utenlandske turister hvorvidt de var flinke til å ta hensyn til lokalbefolkningen og naturen ellers.

«Jeg tror det ligger et skille mellom utenlandske og norske turister. Jeg tror de utenlandske turistene er adskillig mer forsiktige og lettere å få til å ta hensyn. Men jeg tror det er mer personavhengig blant de norske.» Fredrik

Petter driver selv med hytteutbygging, og han var klar på at man må være litt fleksibel når det satses på turisme.

«Man tar noen valg, når man har fått inn masse folk, da har de jo kjøpt en liten tomt, og da må man jo gi og ta litt. Og i nærheten av slike hytter så blir det jo nesten en vernesone i forhold til jakt. Og det er klart at jo flere folk jo mere konflikt blir det jo.» Petter

For en kommune som satser på reiseliv kunne det være greit å reflektere litt rundt nettopp dette. Dersom lokalbefolkningen er mer direkte involvert i turistnæringen vil de sannsynligvis også lettere akseptere eventuelle negative effekter eller endringer som følger

av denne satsningen på turisme. Dersom hele lokalbefolkningen står bak kommunen i deres reiselivsatsning, vil nok destinasjonen oppleves som enda mer attraktiv for de tilreisende.

Flere av informantene hadde litt blandede følelser for den økte tilstrømningen av turister i Tinn. Anette syntes det var dumt at det var blitt mer folksomt i enkelte av fjellområdene i Tinn, selv om hun samtidig syntes det var bra at flere fikk interesse for bruk av naturen.

«Jeg liker å treffe på folk, men samtidig så må jeg jo innrømme ... Nå er jo ikke det Hardangervidda, men på Gaustatoppen er det jo blitt veldig hipt med toppturer og sånne ting, og når du går der på en solskinsdag så må du gå der med hundre andre. Det var jo litt triveligere før når du kunne gå der alene. Men samtidig så må man tenke at det er positivt for Rjukan og Tinn. Men det er jo deilig å ha fjellet for seg selv, må innrømme det! Men jeg vil jo selv at folk skal være glad i natur.» Anette

4.2.4 Tanker om rettigheter til lokale naturområder

Man kan få et inntrykk gjennom debattinnlegg og diskusjoner i media at en del innbyggere i bygdesamfunn kan være fiendtlig innstilt overfor fremmede. Som ny i et område kan man føle seg uvelkommen og føle at lokalbefolkningen ser på deg som en inntrenger i deres private område. Jeg ville vite hva slags tanker og holdninger mine informanter hadde rundt dette temaet, og om de mente at lokalbefolkningen hadde større rett på naturressursene enn tilreisende, på tross av allemannsretten som gir alle lik rett til bruk av utmark.

Flere av informantene mente at disse holdningene nok finnes, men i liten grad, og at denne holdningen uansett undertrykkes av vissheten om regelverket.

«Jeg tror nok mange lokale mener at de skal ha en større rettighet til egne områder, og føler at det er sunn fornuft. Men jeg tror de fleste skjønner at lovmessig så har de ikke noen større rettigheter, utenom grunneieres rettigheter.» Fredrik

«Nei, naturen er for alle, så alle har like stor rett. Men samtidig så får man jo litt eierfølelse over sine områder. (...) Man bruker mye av tiden sin der så jeg tror absolutt at man får litt eierfølelse selv om man kanskje ikke eier.» Mina

«Igjen, jeg synes disse områdene er et fellesgode som alle har rett på, og alle må ta like store hensyn. Grunneiere har så klart noen egne retter på egne områder, men de har ikke noen større rett til ferdsel enn noen andre.» Fredrik

«Nei, vi har jo en lov som sier at det er fritt for folk å gå i utmark, så det må vi bare respektere. Og det tror jeg folk gjør.» Hans

«Grunneiere får vel et eieforhold til det de eier på en måte. Og før du får tenkt deg om så føler du kanskje at du har en større rett, men når du får tenkt deg om så har du fått summa deg litt, så skjønner du at vi som bor i Norge er veldig privilegert med allemannsretten. Og selv om ikke alltid alle grunneiere vil innrømme det, så er det jo sånn det er. Så i bunn og grunn tror jeg grunneiere vet hva de har rett til og ikke, selv om de kanskje innerst inne føler de har større rett.» Anette

Ole var enig med de foregående og mente i tillegg at man som turist eller besøkende burde respektere den eierfølelsen som lokalbefolkningen har.

«Ja, det tror jeg at de gjør. De hevder den ikke hele tiden. Men jeg tror de føler en tilhørighet, som er uavhengig av om de er grunneiere eller ikke. Og det synes jeg at vi skal respektere.» Ole

Det som er interessant ved dette svaret er at Ole er den eneste av intervjuobjektene som ser på seg selv som turist i området, selv om han har sitt faste næringsgrunnlag i Tinn og i lange perioder bor i kommunen. Dersom denne holdningen hadde vært representativt for ordinære turister ville det være et utmerket grunnlag for å hindre konflikter.

Et interessant faktum ved dette temaet var at det i motsetning til de foregående temaene ikke var noen stor forskjell på svarene fra grunneierne og resten. Det kom tydelig frem i alle svarene at friluftslovens bestemmelser er kjent for alle, og disse gir ikke noe grunnlag for at lokalbefolkningen skal kunne ekskludere besøkende når det gjelder bruk av naturområdene.

«Er du grunneier så føler du nok at du har mer rettigheter enn hvem som helst andre. Men nei, jeg føler vel ikke at jeg har noen mer rett ... Jeg føler kanskje at det er mer mitt, men ikke at jeg har noen større eiendomsrettighet enn noen andre som måtte vanke i område. Det er bare bra om det er flere som bruker natur.» Camilla

4.2.5 Tanker om hvordan ulike typer ferdsel påvirker natur

Et tema som er interessant når det kommer til bruk av natur, er hvordan folk oppfatter egen ferdsel i forhold til hvordan de oppfatter andres. I alle deler av livet er det lettere å se hva andre gjør galt enn hva en selv gjør galt. Tinn kommune består av viktige beiteområder for villreinbestanden på Hardangervidda, og mange brukere av området har opplevd møter med disse dyrene. Dette gjør at mange gjør seg opp en mening hvorvidt deres ferdsel påvirker dyrene i forhold til andre typer ferdsel.

Jeg lurte på hvor reflektert lokalbefolkningen i Tinn er når det gjelder egen ferdsel og påvirkningen man utgjør på omgivelsene når man ferdes i sårbare områder. Jeg lurte også på om det var forskjell på hvordan man oppfattet turistenes ferdsel i forhold til sin egen, og om de lokale informantene så på turistenes ferdsel som en større trussel for naturen enn sin egen.

Jeg startet med å spørre informantene om de i noen grad tenkte over hvordan de påvirket området når de ferdes i utmarka. Det var litt varierende svar. Noen innrømte at de ikke tenkte noe over det, mens andre var noe mer reflekterte rundt dette temaet.

«Ja, man tenker jo alltid over det, i hvert fall når man går på ski og kommer inn i et område med mye reinsdyr, og dyra løper av garde. Da tenker jeg jo mitt. Men likevel så tenker jeg at jeg er en mer naturlig del av naturen enn et motorisert kjøretøy for eksempel. Men jeg blir jo selvfølgelig litt betenkt likevel, når jeg ser at dyra springer av sted.» Anette

Også i forbindelse med motorisert ferdsel var flere av informantene klar over forstyrrelsesfaren, og forsøkte til en viss grad å begrense påvirkningen. Likevel var det en relativt gjengs oppfatning blant mine informanter at scooteren ikke utgjør noen stor forstyrrelsesfaktor for villreinen.

«Når vi snakker om dyr i fjellet, så er jeg veldig ydmyk når jeg kjører scooter. Hvis jeg ser en reinflokk når jeg kommer med scooteren så gjør jeg alt jeg kan for å ikke forstyrre dyrene. Og det er ikke vanskelig heller. Altså å unngå å forstyrre de. Så jeg føler ikke at det er noe problem, den trafikken som jeg utøver. Føler ikke at det er noe problem for noe av naturen i det hele tatt.» Lars

«Jeg tror at reinen lærer seg veldig lett hva som er trygt i fjellet og ikke trygt. At den er tilpasningsdyktig. Med tanke på scooterkjøring, jeg har nå kjørt forbi flere villreinflokker på scooter jeg, og de løper ikke veldig langt hvis den kommer en scooter. Ofte så leer de seg ikke en meter en gang, det er jo ikke en trussel. Så jeg tror de lærer seg det.» Mina

«ATV vet jeg jo at setter skikkelig spor, så det unngår jeg hvis ikke jeg er helt nødt. (..) Når det gjelder scooter, så kjører jeg det jeg trenger.» Petter

«Jeg er jo vant til å få en del kritikk i forhold til scooterkjøring. Men scooterkjøringen harver jo ikke opp naturen, og jeg passer meg når jeg ser dyrespor og sånt.» Lisa

Kun en av informantene som ikke selv benyttet seg av scooter, forsvarte bruken av den. Ole tilbringer mye tid på fjellet og han var helt klar på at det stort sett kun var fornuftig bruk av motorisert kjøretøy i området.

«Jeg ser aldri noen uvettig kjøring fra lokale der oppe. Og jeg er der mye på vinteren. Nyttetrafikk må vi ha, ellers blir fjellet stengt.» Ole

Stort sett mente informantene at deres egen betydning når det gjaldt påvirkning på naturen var liten.

«Jeg tror ikke min ferdsel påvirker naturen. Jeg leier fiske, jakt og hytte av sønnen vår. Og det er et stykke dit, og der går det en slepe. Og langs den slepen kjører vi Volvo-Jeepen. Og parkerer ved hytta. Det er nok den påvirkningen vi gjør. Skal vi noe annet, så går vi.» Hans

Lisa innrømmer at hennes bruk av scooter nok kunne forstyrre villreinen i en viss grad, men hun mente at den ville blitt forstyrret uavhengig av hvilken ferdselsform hun hadde valgt.

«Det er mange som er imot scooterkjøringen, som føler at snøscooter bråker og forurensner naturen. De som liker å gå på ski vil helst ikke ha scooterkjøring. (...) Scooter bråker jo mer, og jager nok dyra fortere enn en skigåer, men skigåeren jager nok dyra tilslutt, den og. Så forstyrre tror jeg de blir uavhengig av ferdsel.» Lisa

Camilla var bevisst på at hun laget et spor etter seg når hun ferdes i naturen, men så ikke noe negativt i det utover det faktum at det ble en liten sti som ville være der noen år etter hun slutter å gå der.

«Jeg er nå alltid forsiktig. Forsøpler aldri, hiver aldri fra meg noe. Min ferdsel tror jeg kanskje vil lage spor. Jeg lager en sti, som vil fortelle i 20 år fremover, at her har det ferdes et menneske eller to eller tre. Den vil gro igjen hvis den ikke blir bruka.» Camilla

Da jeg stilte spørsmålet om hvordan turismen påvirket naturen, var det tydelig at mange hadde sterke meninger rundt dette tema. Dette var helt klart noe som engasjerte flere av informantene, og kanskje spesielt enkelte av grunneierne. Den norske turistforening ble nevnt av flere, og jeg fikk inntrykk av at flere av informantene var mindre begeistret for arbeidet DNT gjør for å trekke folk til fjells.

«Jeg tror de store, som DNT, drar folk til fjellet bevisst, i store, merka løyper, og jeg mener de påvirker naturen mer enn min egen trafikk gjør. Løypene går på tvers av vidda og mer sentralt enn noen av scooterløypene går. Og trafikken i løypene er jo ganske stor i sesongen, som påske. Så jeg tror den trafikken er en større belastning enn den trafikken vi lokale grunneiere står for.» Lars

Hans påpekte at de fleste hyttebrukerne ikke bevegde seg så langt fra hytta, og dermed ikke utgjorde så stor påvirkning innover på viddene.

«Nei, de sier jo gjerne sånn at en vanlig hytteeier går stort sett bare i en radius på 300 meter rundt hytta, og så er det entusiastene som går langt til fjells. Og det er nok riktig. De fleste følger bare merka løyper og holder seg til stiene. Men det er klart at jo flere folk det blir, jo større påvirkning får det jo.» Hans

Et par av informantene svarte bekreftende på spørsmålet om turismen utgjorde en påvirkning, men mente likevel at det er en nødvendig effekt av å satse på turismen og et faktum man må godta.

«Det jeg ser påvirker, er jo stinettet, og slitasjen på stinettet, men så er det jo det at vi vil få folk ut i naturen og da må man akseptere at stinettet er der. Men man skal ikke gå rundt over alt, man får holde seg til stinettet og holde slitasjen der» Ole

I disse tider er det en debatt rundt hva man skal tillate av moderne friluftaktiviteter, og hvorvidt de representerer et større press på omgivelsene. Fredrik reflekterte litt rundt dette, men var ikke sikker på om det var så lett å kategorisere de ulike aktivitetene så enkelt.

«Alt møte mellom menneske og dyr er jo forstyrrende for dyra. Men det er en veldig vanskelig debatt, for noen mener at det tradisjonelle friluftslivet og konsekvensene av det er greit, mens de nye moderne formene for friluftsliv ikke er greit, og det er jeg er litt uenig i» Fredrik

Camilla reflekterte litt rundt de ulike formene for ferdsel og konkluderte med at det nok uansett var jegerne som påvirket villreinen mest, i forbindelse med reinjakta om høsten.

«Jeg tror ikke den ene formen (for ferdsel) er verre enn andre. Jeg har jo møtt kitere og, men jeg tror ikke de ødelegger noe mer enn folk på ski ellers. Hundespann er jo en form. De som er mest i kontakt med reinen, er jo jegerne, som jakter på reinen. Men jeg sier ikke at det er negativt, men det er jo bare sånn. Men jeg skulle vel tro at det er det som påvirker mest.» Camilla

Jeg stilte også spørsmålet om hva informantene trodde forstyrret mest av de gjeldende ferdselstypene i Tinns utmark. Stort sett var det bred enighet om at ens egen ferdsel var mindre forstyrrende enn den ferdselen andre driver med. En av informantene reflekterte rundt akkurat dette.

«Det er jo veldig typisk at man glemmer det man selv gjør, mens det andre gjør, det er feil. (...) All ferdsel har en påvirkning, men min klare oppfatning er at den motoriserte ferdselen har et mye større forstyrrelsespotensiale enn annen type. Én enkelt scooter påvirker nok ikke noe mer enn én enkelt skigåer. Men scooteren har mulighet til å forflytte seg over mye større avstander og den bråker mer. Det finnes jo mange typer ferdsel, og betydningen av hver enkelt er nok ikke så stor, men det er de gjentatte gangene som vil være ille, dersom det blir mye sykling, mye ridning. Så jeg tror ikke det skiller så mye på type ferdsel, men det er hvordan man gjør det.» Fredrik

Jeg ønsket en mer konkret konklusjon derfor spurte jeg om informantene mente det var turismen eller lokalbefolkningen som sto for den største totale påvirkningsgraden i Tinns utmark. I og med at de fleste mente deres egen ferdsel hadde lite forstyrrelsespotensiale

ville jeg forventet en bredere enighet om at det var turistene som påvirket mest. Likevel var svarene sprikende, og de fleste mente at både lokalbefolkningen og turistene hadde et visst forstyrrelsespotensiale.

«Det vet jeg ikke helt. Jeg heller nok litt mot at det er lokalbefolkningen, i hvert fall det nære dyrelivet, det som er tett på oss. Mens turister nok har en større påvirkning lenger inn på vidda.» Fredrik

«Det tror jeg er litt begge deler. Kanskje litt lokale. Det kommer jo an på. Hjemme (På Rjukan) så har du jo hytteutbygging og sånne ting, men det er jo sentralisert til en plass, på Gaustablikk, så da er det en plass som blir ødelagt til det. Eller ødelagt, det er det som blir brukt til det. Så har du jo litt utbygging på vidda og. Men ferdsel ... Mitt bilde av det er nok at turistene er mer bevisste. Men det er jo mange av de lokale og som er naturelskere da. Så litt vanskelig. Litt begge deler kanskje.» Anette

Likevel var det et par av informantene som var klare på at det var turismen som forstyrret mest.

«Det er nok turistene, som ikke vet hvor dyra står og dermed forstyrrer de mer enn lokale som vet hvor dyrene pleier å være.» Lisa

«Nei, her er det jo mest turister, så da er det jo de som forstyrrer da. Men det kommer jo an på hvor man er hen. Det er jo naturlig. Når alle byfolka kommer opp her og går på fjellet så er det jo de som forstyrrer, men jeg går jo på ski jeg og. Og da er det jo ikke noe forskjell. Men kommer det en lokal på ATV så er det klart han forstyrrer og.» Petter

Ole, som representerer turismenæringen, var helt klar i sin mening.

«Det er ikke sånn at lokalbefolkning forstyrrer mer enn turismen.» Ole

Hans hadde lenge irritert seg over fremstillingen av DNT som en aktør som setter lite spor etter seg i sin virksomhet. Han fortvilte over medlemmer av turistforeningen som mener de lever det enkle friluftsliv, uten å reflektere over hvor mye transporten av varer til DNT-hyttene påvirker omgivelsene.

«Nå har jo turistforeningen hytte ved Lufsjå (...) Det er jo en hytte der folk må hjelpe seg selv. Men de må få inn provianter og annet, og det bringes inn med scooter, wiesel og helikopter. En kar fra DNT sa til meg en gang at det var så fint med turistforeninga og medlemmene for det satte ikke noe spor. De kom, og så reiste de igjen, og så viste det ingenting at de hadde vært der. Men da ble jeg ergerlig og sa til han det at det du sier der, det er ikke sant. Det er hytta som står der, det er sti til hytta og fra hytta, som blir bare mer og mer synlig. I tillegg blir utstyr gjerne fløyet inn med helikopter.» Hans

Dette er en viktig refleksjon å gjøre seg, når man ønsker å ferdes så naturvennlig som mulig i utmarka. Det er ikke nødvendigvis bare sin egen ferdsel man kan påvirke, men også gjennom valg av overnattings- og spisesteder underveis kan man regulere ringvirkningene av ferdselen.

4.2.6 Holdninger til turisme som positivt faktor for seg selv og sitt lokalområde.

Det finnes mange undersøkelser om hvordan turismeutvikling påvirker bygdesamfunnene i Norge. Et stort utvalg forskningsrapporter konkluderer med at turisme har mange positive ringvirkninger i bygdene. Jeg ønsket å finne ut om mine informanter var klar over hvor mange positive effekter turismen har på bygdene og om de selv så på turismen som noe positivt for sitt eget privatliv.

Resultatene viste at det var store variasjoner blant informantene hvorvidt de oppfattet turismen som noe godt for bygda. Overraskende nok var det flere av informantene som ikke så noen store fordeler av turismen annet enn for den enkelte som satset på en turismebedrift.

«Det er jo penger i kassa, for de som driver med det. Ikke for noen andre.» Mina

«Det gagnar først og fremst de som driver med det. Men hvis man ser stort på det, sånn som utbyggingen på Gaustablikk, folkene der, de tar nok en tur ned i byen og legger igjen penger og sånt. Så det kan jo være en positiv ringvirkning. Men her i området er det lite. Jo, det er jo noe fisketurisme. Men det er ikke for mye. Grunneiere får noe inntekt.» Camilla

De aller fleste av mine informanter så likevel store fordeler med en økende turismesatsning i bygda. Enkelte har inntekter direkte fra turisttrafikken, slik som Lars.

«Jeg har inntekt der selv, for jeg har transportløyve på snøscooter. Det er da til hytter som allerede er der, jeg har ikke lov å frakte folk inn som bare vil gå på ski, og gjerne vil begynne å gå på fjellet. Jeg kan frakte sekker og utstyr inn til hytter og har mulighet til å søke kommunen dersom det dreier seg om mer spesielle oppdrag.» Lars

Andre var veldig klar over og glad for ringvirkningene turismen hadde i bygda. Slikt som økt omsetning for matvarebutikkene, handverkerbedriftene og andre typer næring i bygdene, som både turistene og lokale benytter seg av.

«Håndverkernæringa har jo gått kjempebra, nå sliter vi litt mer med polakker da, men det er jo en annen sak. Kiwibutikken her selger mer enn begge Kiwi-butikkene på Rjukan, og det er jo hyttefolk det. Det er jo stappa nedpå der. Så det gir jo ringvirkninger det. Og så er det jo veldig ålreit å ha andre å snakke med. Man kan jo bli litt grodd fast oppi her.» Petter

«Det skaper jo den kommersielle biten, butikker, bensinstasjoner og så videre. Det er jo veldig positivt at turismen er der.» Ole

Det faktum at bruk av natur ofte gir et mer positivt forhold til vern av natur ble også trukket fram som en positiv effekt av turismen.

«Jeg tenker at turisme i utmark og kan bidra til at folk kommer seg ut og ser hvor fin natur vi har og blir mer glad i naturen og er villig til å ofre mer for å ta vare på naturen. Så jeg synes det er positivt jeg altså! Det blir jo mer liv og røre da, mer folk og mer arbeidsplasser, forhåpentligvis. For Tinn er det jo det vi må satse på.» Anette

Fredrik, som hadde størst naturverninteresse, var positiv til turismesatsning, men var også opptatt av hvor og hvordan satsningen på turisme ble gjort.

«Jeg er veldig positiv til turisme, og det er positivt at man skal ha turister lokalt, men kanskje ikke lengst mulig inn på vidda. Legg turismen til randområder og nærmest mulig der man kan tjene penger på det. Nå er ikke jeg noen ekspert, men jeg vil tro

man tjener mer penger på sentrumsnære turister enn de som er langt inne på vidda. Og da ser jeg det bare som positivt med turisme.» Fredrik

Da vi hadde avklart de positive virkningene av turismen ville jeg gjerne vite om det var noen negative effekter av denne satsningen på turisme i Tinn. En av informantene var utelukkende positiv, ikke overraskende var dette Ole, som arbeider med turisme.

«Jeg ser egentlig bare positive ting med det.» Ole

Flere av de andre mente at turismen også brakte med seg negative effekter for lokalbefolkningen, og kom med eksempler på dette.

«Det er noen av disse hytteeierne som er litt for varme i trøya. De skal kunne kjøre til døra på hytta selv og alt skal være tilrettelagt for dem, men det stopper der. De har ikke forståelse for hva andre driver med.» Hans

«Det er typisk folk som forsøpler. Jeg ser en del søppel på Solstien. Det er en ufin bruk av området, og viser lite respekt for området.» Lisa

Petter satser selv på hytteutbygging, og var helt klar på at enkelte forandringer må man tåle dersom man ønsker å ha liv i bygdene.

«Ja det er klart, alt kan jo ha en negativ side. Hvis du tar primærnæringa med beitedrift så er det klart, det blir jo mye folk, med bikkjer og sånt, det er klart. Men det er jo nesten selvsagt. Og det er jo noen som er veldig imot hyttebygging da, men de klager jo på at bygda dør ut. Og hva er valget da da? Jeg og kan jo ha sagt at i en perfekt verden så kunne jeg vært veldig glad for å være uten det andre og bare holdt på med gården.» Petter

For å dykke enda dypere ned i dette temaet spurte jeg informantene om hva som hadde skjedd dersom turistene sluttet å besøke Tinn. Igjen ble det klart at det var ulike meninger mellom de som var klar over ringvirkningene turismen gir, og de som kun så på turisme som et gode for aktørene som drev direkte med turisme. De fleste så for seg konsekvenser som befolkningsnedgang og endring i livet slik de kjenner det i dag.

«Jeg tror vi hadde fått en ytterligere befolkningsnedgang. Vi hadde nok sett effekter ganske kjapt, færre butikker og tilbud til de fastboende.» Fredrik

«Da tror jeg ikke det hadde vært så mye igjen. Man merker det på høsten og våren, gatene er tomme. Så å ha det sånn hele året, det hadde blitt kjedelig. Da tror jeg flere hadde flytta, og det hadde nok blitt ganske dødt.» Lisa

«Nei det tror jeg hadde vært stusselig. Da blir det tomt i sprekk (Rjukan), og i bygdene for øvrig. Det er veldig koselig å se ukjente ansikter. Nei, det tror jeg ikke hadde vært bra. Det hadde nok gått utover butikker og det som er.» Anette

«Det hadde i hvert fall ikke vært like mye arbeidsplasser og folk her. Vi har jo vært veldig heldige her, nå bor det folk på nesten hver eneste gård oppi her. Det er veldig bra. Men nå er vi i en spennende tid, for snekkerne sliter med å få arbeid oppi her nå. Her som det er så små enheter nytter det ikke bare å livnære seg av gården, du må ha en jobb ved siden av.» Petter

Ole påpekte nettopp det faktum at mange i lokalbefolkningen ikke innser hvor stor betydning turismen har for bygdene i Tinn.

«Det hadde vært færre kommersielle småbedrifter. Turistene legger jo igjen mye penger. Bygdene hadde nok levd fortsatt, men kanskje i en annen form? Men jeg føler noen ganger at turismen oppfattes som en klamp om foten for lokalbefolkningen. Jeg tror at de sliter med å se hvor positivt turismen er for bygda.»
Ole

Denne påstanden blir da bekreftet av Mina, som mente at en turismenedgang kun ville påvirke næringene som er direkte knyttet opp mot turismen.

«Det vanlige livet i bygdene ville ikke blitt berørt, det ville være de som driver med det. De som driver med sånn inn på tunet eller turer, de blir berørt.» Mina

Disse svarene tyder på at det blant mine informanter er en bred kunnskap om turisme som verdiskaper i bygdene, og en holdning for at turisme er bra for bygdene, men at flere fortsatt

er uvitende om den verdiskapningen turismen står for. Likevel viste mitt neste spørsmål at det uansett ringvirkninger er viktig at det er lokale aktører som starter opp bedrifter og trekker turistene til området. Jeg spurte da om hvordan det ville vært om det var folk utenfra som startet opp virksomhet som trakk nye turister til området. Det var de fleste informantene enige i at ikke ville være like positivt, til tross for ringvirkningene det ville gi.

«Ja, det kan nok hende det kunne vært litt motstand mot det. Jeg vet ikke om det ville vært så populært. Det ville nok vært mer ålreit om det var noen her i bygda, som eide en jordlapp her som kunne gjort noe fornuftig med den.» Camilla

«Det er nok en stor fordel om det er lokale krefter som setter i gang.» Fredrik

DNT ble dratt frem som et eksempel på en ekstern aktør som godt kunne vært erstattet av en lokal aktør.

«DNT er jo på en måte en sånn liten luring. For DNT de står liksom for noe norsk og så godt og så videre, så de fleste tenker at DNT er en positiv greie da. Så jeg tror ikke så mange tenker på dem på den måten. Så tenker folk seg litt om, så tenker de at ja, det hadde vært bedre om det hadde vært lokale som kunne drevet det.» Anette

Anette reflekterte litt mer rundt det, og mente at de positive ringvirkningene ville gjøre lokalbefolkningen noe splittet i oppfatningen om dette var positivt eller ikke for bygda.

«Turistene legger forhåpentligvis litt penger igjen uansett. Så du ville nok fått en splittelse i lokalbefolkninga. Du ville fått de som hadde heia dem fram og sagt bra jobba og disse må vi lære av og så videre, og så har du de som er negative fordi de ikke bidrar med annet enn turistene da, så litt begge deler.» Anette

Dette er en utfordring i bygdene. Telemarksforskning har undersøkt årsaker til flytting til og fra Tinn kommune, og en viktig årsak til flytting fra kommunen er at man ikke får arbeid, eller ikke føler seg velkommen som innflytter til området (Berge & Storm 2013). Nye turismeaktører vil kunne skape arbeidsplasser for lokalbefolkningen selv om ikke eierne av bedriftene er lokale.

4.2.7 Holdninger til tilrettelegging for turisme i utmark

Satsningen på turisme i utmark gir også et visst behov for fysiske tilrettelegginger i områdene. Spørreundersøkelser viser at turistene er delt i oppfatningen av hvor nødvendig dette er. Mine intervjuer viste at også blant lokalbefolkningen er det delte meninger rundt dette temaet. Noen av informantene mente at tilrettelegging som også kommer lokalbefolkningen til gode, bare var fint, slikt som flere oppkjørte løyper vinterstid, merkede løyper og klopper sommerstid.

«Det spørres hva slags tilrettelegging det skulle vært. Bedre tilrettelagte stier og slikt, det kunne det godt vært. Det hadde jeg bare syntes hadde vært bra. For oss som bor her og. Det hadde bare vært kjempefint. Jeg savner klopper når jeg skal over elva her for eksempel. Og det var det en gang i tida og. Det var en bro over. Det er faktisk et hinder for å gå alene. Hvis man skal over slike vanskelige elver og slikt. Og gode skiløyper kunne det vært. Det er det ikke akkurat her.» Camilla

Lisa var skeptisk til tilrettelegging i sitt nærmiljø. Hun syntes det var lettere å akseptere endringer et stykke unna der hun bor enn i umiddelbar nærhet. Hun fryktet også endringer i bymiljøet mer enn nedbygging av naturen. Lisa var den eneste informanten med en NEP-sum som tilsier et antroposentrisk natursyn. Dette kommer til uttrykk i dette svaret.

«Jeg synes Rjukan er bra som det er. Det er lite sted, og dersom turismen skulle kreve store endringer i områder, så hadde jeg synes det ble feil i mine øyne. Jeg synes ikke noen skal komme og kreve mye, det skal ikke bygges store ting, og gjøre mye forandringer. (...) Jeg ville nok godtatt utbygging på Gaustablikk eller Gvepseborg, de stedene kan gjerne bli større. Så utbygging der synes jeg bare er bra, for det gir jo flere folk til bygda. Men store endringer i sentrum, noe fancy samfunnshus eller sånt det synes jeg ikke er greit. Rjukan er viktig historisk, og jeg synes ikke det er bra med mye endringer.» Lisa

Tilrettelegging for turisme er også viktig i et naturvernperspektiv. Ved å tilrettelegge kan man kanalisere ferdsel og minke slitasje på sårbar natur. Også tilrettelegging for å minke forsøplingsgraden ble trukket frem som et viktig aspekt når man satser på turisme.

«Jeg synes det skulle vært tilrettelagt mye mer, mange ting. Det er jo mange ting som blir planlagt, og blir et salgsprodukt, som sykkelveien fra Gvepseborg til Kalhovd, men

så er det ikke tilrettelagt godt nok, så det blir søppel og dopapir langs veien, og sånne ting. Da gir det signaler om at det er greit å kaste fra seg ting, og det synes jeg ikke er greit. Så lager man et produkt man skal selge så må man følge det opp i så fall. (...) Nå er det jo allerede en del som blir tilrettelagt, med det Vidda Vinn-prosjektet, så andre ting som kunne vært tilrettelagt er jo noe bra turkart hvor du har alle småturene og sånt, men ikke nødvendigvis noe fysisk annet enn at man må skilte og sånne ting da. Men og at man har toaletter og informasjon om hvordan man bør oppføre seg i natur.» Anette

Petter mente at graden av tilrettelegging som kunne aksepteres og var nødvendig balanserte på en knivsegg. Noe tilrettelegging er viktig, men når det tilrettelegges for mye blir sjarmen ved utmarka redusert.

«Her driver vi jo med løypekjøring og i den forbindelse var det snakk om å lage veier, nesten sykkelstier, og det er jeg glad det ikke ble noe av. For det blir for mye. Da mister du litt av sjela, det er jo en setergrend. Men sånn steinlegging, det synes jeg ikke gjør noe. Og det er klart at ved hyttebygging så forandrer du jo landskapet for alltid. Den sjarmen ved den lille bekken som rant der, den er ikke like stor når det er fullt av hytter rundt den. Men sånn er det jo.» Petter

Det var altså en enighet blant de fleste informantene at noe tilrettelegging er bra, men det er viktig at tilretteleggingen gjennomføres hensynsfullt og er gjennomført. Kun en av informantene var i hovedsak imot noen form for tilrettelegging.

«Jeg ser ikke helt vitsen med det. Hvis folk vil ut i naturen, så bør de vel ha på seg støvler og oppleve den som den er, uten å pynte på den.» Lars

Flere undersøkelser er gjennomført på temaet tilrettelegging i natur. Først og fremst er det turistenes ønsker som er kartlagt, men også turismebedrifter er undersøkt for å kartlegge deres behov for tilrettelegging i natur. Resultatene fra mine intervjuer viser at i dette snevre utvalget er det i hovedsak positiv holdning for tilrettelegginger, da de fleste ser nytten av ulike tiltak også for deres egen skyld. Dersom dette er representativt for innbyggerne i Tinn, vil mer tilrettelegging kunne være positivt både for turismen og lokalbefolkningen. Tiltak

som både gagnar lokalbefolkning og turisme er konfliktdempende og kan støtte turismesatsningen i kommunen.

4.2.8 Holdninger til villreinbestanden og hvordan ferdsel påvirker den

Villreinen er en art som har vært i fokus for forskere i lange tider. Mange forskningsprosjekter er gjennomført og flere pågår fortsatt. Likevel er det mye usikkerhet rundt villreinens følsomhet for påvirkning. Dette gir også grunnlag for diskusjoner og konflikter når det gjelder bruk av villreinens leveområder. Mangel på sikker kunnskap gjør at forvaltningsmyndighetene tar i bruk føre-var prinsippet når de forvalter disse områdene. Dette frustrerer mange brukere av fjellområdene, da deres erfaringer med villreinen ikke alltid er i samsvar med det som legges fram i forskningsrapporter.

Jeg ønsket å finne ut av mine informanternes syn på denne konflikten og høre om deres erfaringer i møtet med villreinen, og startet med å spørre hva slags forhold informantene har til villrein, for å se hvilke interessegrunnlag som ligger bak deres oppfatning av konflikten mellom lokale brukere og forskere. Deretter snakket vi om deres oppfatning av dyrenes følsomhet for forstyrrelser. Alle mine informanter hadde opplevd møter med villrein, og flere av de drev også jakt på dyrene. Altså har samtlige et ønske om at dyrene skal trekke inn på deres del av vidda og dermed en interesse av at dyrene ikke blir skremt vekk. Likevel var det en gjengs oppfatning at dyrene ikke blir like lett forstyrret som forskerne frykter. Flere av informantene mente at dyrene var mindre redde for scooteren enn dersom de gikk til fots.

«Jeg har møtt mye villrein, både på ski og scooter. Min mening når det kommer til scooter, når jeg har kommet med scooter og har møtt villrein, så har de bare flydd forbi, så lenge vi sitter stille på scooter. Mens når jeg kom på ski, så stoppet de bare oppe på den ene haugen. Og da var vi litt usikker på hvordan vi skulle forholde oss i forhold til hva de ville gjøre. Så min oppfatning er at når vi kjører scooter bryr de seg ikke om oss, mens når vi kommer på ski, er det mer usikkert, med alt vi lukter. Da virker de mer skeptiske.» Lisa

«Jeg vil ha villrein her, synes det er veldig fint med reinen. Jeg jakter jo, og har sett mye villrein, både sommer og vinter. Han forstyrres ikke lett, jeg tror at villreinen går etter beite der det er mat. Men det er klart at det har en innvirkning på reinen, all

trafikk har det. Men hvor stor innvirkning det har, der er vi nok uenige med forskerne.» Lars

Villreinens trekkruiter bestemmes i stor grad av vinden. Dyrene vil, så fremst det er mulig, etterstrebe å gå med vinden i nesa, slik at farer kan luktes på lang avstand. En av informantene mente at denne atferden ikke lar seg påvirke av menneskelig ferdsel eller aktivitet.

«Reinen, den går mot vinden. Den går mot vinden om den så møter et kuleregn. Den er veldig slik at den følger naturens lover og går mot vinden. Jeg tror ikke den blir påvirket om det går noen folk i fjellet, det vil ikke virke inn. Det er klart den bøyer unna og tar en omvei, den flyr jo ikke rett på deg. Men min oppfatning er at reinen går mot været mer enn den bryr seg om folk. Den har sine trekkruiter.» Camilla

Det var tydelig at det blant mine informanter var en utstrakt uenighet med vitenskapelige teorier rundt villreinatferd og graden av sårbarhet. Det kan være vanskelig å forstå hvordan forskerne og forvaltningsmyndighetenes kommer til sine konklusjoner når egne erfaringer tilsier at reinen ikke frykter scooterkjøring, eller ulike typer infrastruktur som forskerne advarer mot. Likevel er det ikke alt som kan sees med det blotte øyet, og forskere sitter på data over ferdselsmønster og utvikling over mange år. Konflikten mellom disse to typene av kunnskap går vi dypere inn i, i neste kapittel.

4.2.9 Tanker om konflikten mellom lokal og vitenskapelig kunnskap når det gjelder villrein og ferdsel.

Jeg ville finne ut hvilke tanker informantene mine har gjort seg når det gjelder konflikten mellom naturvitenskapelig forskning og lokal erfaringsbasert kunnskap. Flere argumenterte med at kunnskapen til lokalbefolkningen strekker seg over generasjoner, mens forskningsperioder går over for korte perioder til at forskerne ser hele bildet.

«En forskningsepisode varer kanskje i fem år, mens erfaringen til bygdefolket er fra generasjoner. Nå er ikke jeg gammel nok til å snakke om reinsykluser, men om man skal høre på de gamle folka, noe jeg velger å gjøre. Folk over 80 år som har drevet med villrein som yrke, og de sier at reinen har sykluser som går over mange år, og de har gjort seg opp en erfaring om hvordan reinen forflytter seg over 50 år, mens en forskerepisode kanskje varer i noen få år, og de rekker ikke se hele spekteret.» Lars

Stort sett var alle informantene bevisste på denne konflikten og de aller fleste mente også at den lokale erfaringen var riktigere enn forskningsresultatene. Også i de tilfellene de ikke selv følte de hadde nok kunnskap, så kjente de til lokalfolk som de mente kunne mer om villreinen og naturen ellers enn forskerne. Flere syntes også det var vanskelig å forstå hvordan forskerne egentlig kom fram til sine resultater.

«Jeg tenker at de lokale har en del lokalkunnskap. De har sett og opplevd dette her. Også er det kanskje litt vanskelig å se hvordan disse ekspertene har kommet fram til sine ting. Jeg har ikke noen forklaring på det. Men jeg har en onkel som er reingjeter, og som kjenner reinen utrolig godt, og reinens oppførsel og væremåte. Og jeg lener meg litt på ham. Og han er ikke så begeistret for disse ekspertene da. Jeg tror han er mer ekspert på reinen, enn de som har studert dette. Jeg vet ikke hvordan de har studert det engang, jeg. Men han har sett reinens oppførsel i det virkelige liv. Så jeg tror på han, og han representerer nok den lokale oppfatningen.» Camilla

En av informantene studerer for tiden naturvitenskap. Hun reflekterte over hvordan lokale brukere av fjellene kan få så forskjellig oppfatning av tingenes tilstand enn det forskningsrapporter konkluderer med.

«Det er jo noe som jeg har begynt å tenke litt mer på når jeg begynte å studere, og leser litt mer forskningslitteratur, for det er jo det at når du er i fjellet så kan du jo observere ting da. Si at du møter en reinflokk, så skjer det ikke noe. Så tenker du at de brydde seg ikke om deg. Men forskerne sitter jo på datagrunnlag fra dyr som går med GPS og de kan jo sammenlikne datagrunnlaget med om reinen blir skremt av det ene eller det andre og hvor dem går og beveger seg og sånne ting.» Anette

Likevel mente hun at det var feil å fullstendig avskrive den lokale kunnskapen. Hun syntes det var vanskelig å konkludere med at den parten hadde rett og den andre feil, da enkelte i lokalbefolkningen nærmest har bodd i utmarka hele livet.

«Likevel har jeg veldig respekt for folk som er mye i fjellet, men da må dem jo være mye i fjellet. Da er det ikke de som er i fjellet en dag her og en dag der. Da må du være mye på fjellet, virkelig. De har jeg mye respekt for. De som bor i fjellet, eller er der mye. Så litt både og.» Anette

Hun var helt klar på at det var vanskeligere å ta side etter hun selv hadde begynt å studere.

«Synet mitt har nok forandret seg etter jeg ble student og leser mer.» Anette

Hans mente at det er umulig å se det hele bildet når forskningen blir for teoretisk.

«Det er jo forskjellen på den praktiske biten og den teoretiske biten. (...) Men at man bør vite hvordan det fungerer, det er klart. Det bør en vite. Og får man det ikke fra erfaring, må man få det på andre måter. Men da er det lett at det blir for teoretisk. Og da, da blir det feil. (...) Man ser det gjerne at liv og lære, det stemmer ikke akkurat. Så det er noe der. Og en ser vel og at når folk får litt mer praktisk erfaring så hjelper det på den teoretiske biten og. Og det kan selvfølgelig være omvendt og. (...) Men at det bør legges mer praktisk erfaring til grunn i forskningen, det vil jeg tro. Å rusle en måned eller to inni fjellet her, og så gjøre seg opp bastante meninger om ting, det tror jeg blir feil.» Hans

Rundt dette temaet var det liten forskjell mellom grunneiere og de som ikke er det. De aller fleste var enige om at de som bor i områdene har bedre kunnskap enn forskerne.

«Jeg synes det at de som bor blant villrein har litt mer peiling på hvordan dyrene oppfører seg enn forskerne. I hvert fall de som omtrent bor med dem og ser dem til stadighet.» Lisa

«Forskningen har nok god kunnskap, men lokalbefolkningen har jo erfaringen fra jakt og slikt, så jeg tror de også har en god kunnskap. Jeg tror nok jegerne har bedre kunnskap enn det forskerne har.» Ole

Fredrik hadde en bredere naturvitenskaplig bakgrunn enn de andre, og han sympatiserte dermed også mer med forvaltningen og føre-var-holdningen til forskerne.

«Det er lett å anta at reinen ikke bryr seg om en vinterbrøytet vei når man ser en flokk som krysser en slik vei, men forskningen viser at det er gjerne bare en svært liten andel av totalen som krysser denne veien. Og det er de generelle rådene forskningen prøver å fremskaffe. (...) Villreinen tåler å bli forstyrret, men det er noen toleransegrenser og verdier man må holde seg innenfor, og de er umulig å sette.»

Fredrik

Forskjellen i svarene jeg fikk fra mine informanter samsvarte helt klart med utdanningsnivå. Som Anette, har også Fredrik utdanning innenfor naturvitenskaplige fag, og han har et svar på hvordan denne kunnskapskonflikten oppstår.

«Det ligger jo konflikter i at det lokalt ønskes et høyere detaljeringsnivå enn det forskningen faktisk kan fremskaffe.» Fredrik

Det faktum at den ene informanten med naturvitenskaplig bakgrunn hadde større forståelse for vanskelige forskningsforhold og forvaltning som bygger på føre-var-prinsippet gir en pekepinn om at en generell økt naturvitenskaplig kunnskap hos lokalbefolkningen kunne bidra til å dempe konfliktnivået rundt villreinforvaltning. Samtidig inkluderer forvaltningsmyndighetene i stadig større grad lokale aktører med erfaringsbasert kunnskap når viktige forvaltningstiltak skal vurderes. Et samarbeid mellom forskningsinstitutter og lokalbefolkningene kunne være et viktig konfliktdempende verktøy.

Disse svarene viser også en sammenheng hvor begrenset naturvitenskapelig kunnskap også gir begrenset kunnskap om hvordan forskningsprosjekter blir gjennomført og bakgrunnen for forskernes konklusjoner. Dermed blir synet på forskerne preget av lite respekt og tillit. En av informantene gikk så langt at han mente at enkelte forskningsmiljøer var preget av korrupsjon og at konkrete forskningsresultater var bestillingsverk. Dersom det er vanlig med slik mistillit til forvaltningsmyndigheter og forskningsinstitusjonene de samarbeider med, er det ikke rart det bygges opp et høyt konfliktnivå mellom lokale brukere av naturen og naturvitenskaplige forskere.

4.2.10 Holdninger til økt lokalt selvstyre

Det er en politisk vilje til mer lokal forvaltning. Dette systemet til nå har vært testet ut i fire områder, og resultatene fra denne perioden viser at det blir mindre fokus på vern, og økt fokus på økonomisk vekst i kommunene med lokalt selvstyre. Dette kan påvirke turismen både positivt og negativt. Det kan åpne for godkjenning av turismevirksomhet der det tidligere ikke har vært lov, men det kan også åpne for nedbygging av naturområder som er viktige for turisme.

Jeg spurte informantene mine hva deres tanker rundt denne utviklingen er. Meningene om dette strakte seg fra de som så på dette som noe utelukkende positivt for bygdene og for næringsgrunnlaget til småbrukene der, og til de som var totalt imot denne utviklingen.

«Ved lokalt selvstyre så vil man nok bruke ressursene i området i større grad. Det er jo positivt for de som eier noe og som kan få bruke det de eier. Så det vil styrke næringsgrunnlaget for de små gårdene som finnes i bygdene. Ja, det tror jeg.»

Camilla

Petter så fordelene med dette, men han så også utfordringene.

«Sikkert bra det, på sine plasser. Men det er jo ikke alltid kommunene er enige heller. Vi har jo slitt veldig her i kommunen. Men det er vel ingen tvil om at jo mer selvstyre jo bedre blir det for lokalbefolkningen. Men så har du jo problemet med å se helheten i ting, så det må jo være en balanse. Og det kan vel fort bli skakkjørt. Men du kan jo ha dyktige politikere, da.» Petter

Fredrik argumenterte med at nasjonalparkene er felleseie for hele landet, og lokalpolitikerne burde derfor ikke få tilgang til å forvalte områdene med fokus på egen gevinst.

«En del lokale mener at vi skal få bestemme selv om hva som skjer i våre områder, men jeg synes Oslobeboere bør ha like mye rett til hva som skjer i Hardangervidda Nasjonalpark, på lik linje som at jeg synes jeg burde ha rett til å bestemme om Norge skal arrangere OL i Oslo. (...) Jeg er bekymra for den lokale forvaltningsmodellen, at det blir en uthuling av vernet.» Fredrik

Redselen for at vernefokusets forsvinner, er det som går igjen i flere av svarene. Ett av intervjuene ble gjort med en kommunestyrerepresentant. Hun var, ikke uventet, veldig positiv til at kommunene skulle få mer makt. Lisa påpekte at vern av natur var viktig også for de som satt i kommunestyret, og at det derfor ville fortsette å være et fokus på dette ved et lokalt forvaltningsregime.

«Sånn som jeg ser det selv, (...) så er det viktig å tenke både på verna område, villrein og grunneiere og tilrettelegge for alle. Verna områder er veldig viktig for meg, og det tror jeg det er for de andre i kommunestyret også.» Lisa

Konsekvensene for turismen ble også tatt frem som et motargument når det gjelder lokalt selvstyre. Ole var tydelig bekymret for hvordan dette kunne påvirke turismenæringen.

«Jeg ønsker ikke at lokal kunnskap skal ivareta disse interessene, jeg vil ha styre fra sentralt hold. Jeg tror ikke vi kan leve med lokalt styre av disse områdene, det tror jeg ikke er positivt for turismen.» Ole

Anette reflekterte rundt det faktum at enkeltpersoner fort kan få for stor makt når forvaltningsansvaret blir plassert lokalt. Alle kjenner alle, og det er vanskeligere å si nei til naboen din.

«Huff, jeg tenker kanskje ikke at det er så ... Det er vanskelig det der. Det kan være bra, men likevel så kan det være ganske dårlig, for du har jo dette bygdedyret. Og det blir naboen du skal behandle en byggesak for. Da må du i så fall ha beinharde folk som jobber i kommunen som kan tørre å stå for det de står for og den jobben de skal gjøre. Ellers tror jeg ikke nødvendigvis det er så veldig bra. Da bør det heller være et samarbeid på et vis, der man blir holdt litt i tøylene, for ellers er jeg redd det kan gå over stakk og stein. Vi mennesker er ofte konfliktsky, og det skjønner jeg. Man har jo ikke lyst til å ikke være på talefot med naboen, man vil jo ha venner og være populær, og du må antageligvis tåle å være upopulær for det er mye du ikke kan si ja til i så fall.» Anette

Det var altså svært delte meninger rundt dette temaet, og det var tydelig at flere var bekymret for utviklingen i bygdene, selv om flere mente at det ville kunne være positivt for samfunnsutviklingen i bygdekommunene.

4.3 Oppsummering og diskusjon

4.3.1 Dybdeintervju som forskningsmetode

Det er behov for flere forskningsprosjekter som undersøker hvordan lokalbefolkningen opplever reiselivsatsning i bygdesamfunn. Ved bruk av dybdeintervjuer vil man få et grundigere innblikk i holdninger, taker og følelser hos informantene enn ved bruk av spørreskjema. Undersøkelser som benytter spørreskjema er godt egnet til å generalisere resultater, da man lett kan få et representativt antall svar, men man går glipp av store deler informasjon som vil være verdifullt når man ønsker å kartlegge denne type informasjon. Bruk av fokusgrupper kan også være aktuelt, men faren ved fokusgrupper er at enkelte

informanter holder tilbake tanker og meninger når det er flere tilstede. For en kommune som ønsker å satse på turisme vil det være verdifullt å undersøke lokalbefolkningens syn på prosessen slik at man i størst mulig grad kan unngå konflikter før de oppstår. Med stor velvilje fra lokalbefolkning vil også destinasjonen fremstå som mer attraktiv for den tilreisende og summen blir en vinn-vinn situasjon for både lokalsamfunnet og turistene.

4.3.2 En todelt utfordring

Lokalbefolkningen i en kommune som satser på turisme påvirkes hovedsakelig på to måter: Direkte av turistene som besøker området, og/eller indirekte, ved at forvaltningen av området fokuserer på turismesatsning. Resultatene fra mine dybdeintervjuer viser at det er konflikter langs begge dimensjoner.

4.3.3 Forholdet mellom lokalbefolkning og turister

Forholdet mellom mine informanter og turistene er i hovedsak positivt, men det kommer klart frem av intervjuene at jaktperioden er den mest kritiske. De fleste informantene som jakter har opplevd konfliktfylte møter mellom jegerne og turister, og samtlige av informantene vet om andre som har opplevd slike episoder. Flere av informantene hadde forslag til tiltak som kunne minske disse problemene, samtidig som alle var enige om at allemannsretten gir turistene like stor rett som de selv til å ferdes i utmarka også i jaktperiodene. Ellers var det få problemer direkte knyttet til turister, kun enkeltepisoder som er vanskelig å unngå da folk er forskjellige. De aller fleste informantene var i all hovedsak positive til turismen i lokalområdet, selv om noen uttrykte bekymring for hvordan det ville bli dersom turisttilstrømningen ville øke voldsomt.

Selv om de fleste informantene var positive til turismesatsningen, fikk jeg noen overraskende svar da jeg ba dem reflektere over hva som ville skje dersom turistene forsvant fra Tinn. Flere av informantene mente at nedgang i turisttilstrømning kun ville påvirke den enkelte turismebedriften, mens resten av Tinns innbyggere ikke ville merke noe til det. Verdiskapningen som turismen bidrar til i bygdene er dokumentert av blant annet Kobro et al. (2013), Villa (2011) og Dannevig et al. (2013). Resultatene fra disse forskningsrapportene viser at reiselivet påvirker lokalsamfunnene på en rekke ulike måter. Økt omsetning for dagligvarehandel, håndverkerbedrifter og ulike typer forretninger som omsetter varer turistene etterspør, er bare en av effektene av god turisttilstrømning. Jervan og Kobro (2013) fra Telemarksforskning har sett at reiselivsutvikling også påvirker bostedsattraktiviteten til et

sted. Godt utviklede turistattraksjoner gir økt bostedsattraktivitet. For en bygd som Tinn kommune, som sliter med et synkende innbyggertall, vil videre utvikling av reiselivet være et viktig satsningsområde. Kobro et al. (2013) poengterer hvordan turistsatsning i en kommune øker graden av fellesgoder i området. Fellesgodene utvikles for å tiltrekke turister, men kommer også lokalbefolkningen til gode. Eksempler på dette er oppkjørte skiløyper, tilrettelagte turstier med skilting, klopper og merking, eller gratis busser mellom ulike lokale destinasjoner.

Det er altså en rekke faktorer i et lokalsamfunn som påvirkes av turismen i området. Ved å gjøre lokalbefolkningen mer bevisste på turismens positive effekter kan holdningene til kommunens turistsatsning bli mer positive. To av mine informanter hadde direkte tilknytning til reiselivsnæringen, og disse to var naturlig nok også mest positive til økt turisttilstrømning. En måte å få økt oppslutning om reiselivsatsningen i kommunen kan være å inkludere enda flere av lokalbefolkningen direkte i reiselivsnæringen.

4.3.4 Lokalbefolkning og forvaltning

Forvaltningen av et område der kommunen ønsker å satse på turisme vil naturlig nok preges av denne satsningen. I løpet av mine intervjuer skjønnte jeg at det er her kjernekonflikten mellom turismesatsning og lokalbefolkning ligger. Flere av mine informanter hadde svært sterke meninger om hvordan naturområdene i Tinn forvaltes og flere var svært skeptiske til hvordan forskningsinstitusjonene som fungerer som rådgivere for forvaltningsmyndighetene arbeider.

Et hovedpunkt som flere var svært kritisk til, var at naturen ble vernet fra de som eier områdene, for deretter å benyttes til reiselivsaktivitet. Spesielt grunneierne jeg intervjuet følte sterkt på at de ble hindret i å drive sin næring i naturområdene de selv eier, mens det samtidig fra kommunalt og nasjonalt hold ble fokusert sterkt på hvordan de samme områdene kunne utnyttes best mulig til ulike typer naturbasert reiseliv. Flere poengterte at de følte seg overkjørt og at det var vanskelig å forstå hva myndighetene egentlig ville verne mot.

I Tinn kommune ligger viktige beiteområder for villreinen på Hardangervidda. Dette er en utfordring for reiselivsnæringen, og forvaltningen av villreinområdene er til stor irritasjon for mange i lokalbefolkningen. Før jeg gjennomførte intervjuene forventet jeg en klar forskjell i

holdninger til dette temaet mellom informanter med og uten høyere naturvitenskaplig utdanning. Det var en viss forskjell på svarene jeg fikk, men overraskende nok mente samtlige av mine informanter at forskerne overdrev i sine beregninger av hvor sårbar villreinbestandene var for forstyrrelser. Alle hadde møtt villrein selv, og mente at deres egne erfaringer tilsa at villreinen ikke var så sky som forskerne ville ha det til. Likevel var noen av informantene med høyere utdanning tilbøyelige til å innrømme at forskerne nok hadde en mer omfattende kunnskap enn det man kunne tilegne seg kun ved noen tilfeldige møter med dyrene. Mange lokale innbyggere har mange års erfaring med villrein og har observert disse dyrenes atferd i mange tiår. Deres erfaringer står ofte i kontrast til forskernes rapporter. Tilegningen av kunnskap hos disse to gruppene skjer på forskjellige måter, og det var interessant å finne ut at de fleste av mine informanter mente at lokalkunnskapen var riktligere enn vitenskapelige data. Jeg forventet at informantene med høyere utdanning skulle sympatisere med forskerne i større grad. En av informantene arbeidet mer direkte med forvaltning, og han var klar på at forskerne i større grad så det store bildet når det gjaldt villreinatferd.

Denne uenigheten mellom lokalbefolkning og forskere når det gjelder villreinatferd gjenspeiler seg naturlig nok også når det gjelder forvaltning av områdene. Store restriksjoner blir lagt på ferdsel i områdene, spesielt når det gjelder motorisert ferdsel. Flere av informantene mine poengterte at dette var unødvendig da de mente at villreinen ikke fryktet scooterkjøring i like stor grad som for eksempel mennesker til fots. Flere var frustrerte og mente det var et paradoks at kommunene og staten satser på reiseliv i villreinens områder, mens for eksempel scooterkjøring er så strengt regulert.

Forvaltningen av villreinens leveområder styres i en viss grad av paragraf 9 i naturmangfoldloven, som sier følgende: «Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.» Denne paragrafen kalles føre-var-prinsippet og i det ligger det at dersom man ikke kjenner konsekvensene av et tiltak, skal det ikke gjennomføres. Mangel på kunnskap om villreinens tålegrenser gjør at det er restriksjoner på for eksempel motorferdsel. Flere av mine informanter var enige i bruken

av føre-var-prinsippet, men de mente da at det var feil å tillate massiv reiselivsatsning, slik som Skarverennet og andre store turrenn over viddene.

4.2.5 Muligheter for konfliktreduksjon i fremtiden

Begge disse konfliktdimensjonene mellom lokalbefolkning og satsning på reiseliv i naturområder har muligheter for konfliktreduksjon gjennom bedre kunnskapsformidling. Ved å gi lokalbefolkningen bedre innsikt i turismens brede verdiskapningsmuligheter vil det kunne skape en unison tilslutning til satsningen fra hele befolkningen. Ved å gi grunneiere bedre kunnskap om næringsmuligheter i utmarka som er i tråd med verneforskriftene, vil disse kunne oppleve en økonomisk oppgang i tider da det er vanskelig å drive smått i landbruket.

Med et bedre samarbeid mellom lokale aktører, forskere og forvaltningsmyndigheter, der lokalkunnskapen tas i bruk og forskningsprosjektenes metoder og resultater blir lettere å forstå, vil forhåpentligvis forvaltningsmyndighetenes beslutninger også i enda større grad møte forståelse. Mer forskning på villreinens atferdsmønstre og sårbarhet er viktig for både å dempe konfliktnivået, men først og fremst for å sørge for at populasjonene er sikret gode levevilkår. Ved bedre kunnskap vil man i større grad kunne benytte seg av naturen på en bærekraftig måte, uten å hindre bruk av naturen unødvendig. Likevel vil man aldri kunne imøtekomme alle krav. Lokalbefolkninger er ikke en unison gruppe, heller ikke grunneiere. Ulike mennesker har ulike tanker og krav, og det vil alltid være konflikter mellom mennesker med ulike interesser for et område.

5.0 Litteraturliste

- Aas, Ø., Vistad, O. I., Dervo, B., Eide, N. E., Kaltenborn, B. P., Haaland, H., Andersen, O., Svarstad, H., Skår, M. & Nellemann, C. (2003). Bruk og forvaltning av nasjonalparker i fjellet. *NINA Fagrapport 72*. Trondheim: Norsk Institutt for Naturforskning. 83 s.
- Aas, Ø., Haaland, H., Christensen, H. M. & Haaland, H. (2006). Turistbedrifter i og rundt norske verneområder- Aktiviteter, utviklingstrekk, naturbruk, miljøtiltak, muligheter og utfordringer sett fra turistbedriftenes synspunkt. *NINA rapport 141a*. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning. 38 s.
- Aasetre, J. (1998). Hvordan burde vi forvalte naturen? Norske naturforvaltere sin vurdering av tre ulike miljøsituasjoner. Trondheim: NTNU: Senter for miljø og utvikling.
- Andersen, O., Mysterud, A., Veiberg, V., Meisingset, E. L. & Wold, L. C. (2011). Jakten på hjortejegeren. En spørreundersøkelse blant norske hjorteviltjegere med fokus på framtidig utøvelse av hjortejakt. *NINA Rapport 725*. Lillehammer: Norsk Institutt for Naturforskning. 53 s.
- Andersen, O., Bay-Larsen, I., Øian, H. & Fangel, K. (2013). Naturmangfoldlovens virkninger i kommunene. En gjennomgang av kommune erfaringer med loven. *NINA rapport 964*. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning. 63 s.
- Andersen, R. & Hustad, H. (2004). Villrein og samfunn. En veiledning til bevaring og bruk av Europas siste villrein fjell. *NINA Temahefte 27*. Trondheim: Norsk institutt for naturforskning. 77 s.
- Auno, A. M. & Sørensen, K. Ø. (2009). Norsk reiselivs økonomiske rolle - en analyse basert på satellittregnskapet for turisme. *Statistisk sentralbyrå- rapporter 2009/32*. Oslo-Kongsvinger.
- Backer, I. L. (2007). Allemannsretten i dag. *Lov og rett*, 46 (8): 451-470.
- Berge, O. K. & Storm, H. (2013). Flytting fra og til Tinn -Kartlegging av flyttemotiv. *TF-notat 8/2013*: Telemarksforskning. 31 s.
- Berntsen, B. & Hågvær, S. (2008). *Norsk natur farvel? En illustrert historie*. 2 utg. Oslo: Unipub. 280 s.
- Bråtå, H. O., Hagen, S. E. & Overvåg, K. (2010). Villreinen og villrein fjell som kilde til verdiskaper og samfunnsutvikling. *ØF-rapport nr 6*. Lillehammer: Østlandsforskning. 97 s.
- Coppock, J. (1977). Issues and conflicts. *Second Homes: Curse or Blessing*. Pergamon, Oxford.
- Dahl, H. (1983). *Rjukan - Bind 2*. Tinn kommune: Tinn Kommune. 415 s.
- Dahl, H. (2000). *Rjukan - bind 3*. Tinn kommune: Tinn kommune. 398 s.
- Dannevig, Ø. (2010). *Nye ferdsselsformer i friluftslivet- rettsgrunnlag og reguleringer*. Oslo: UiO, Institutt for offentlig rett. 153 s.
- Dannevig, Ø., Brendehaug, E. & Simonsen, M. (2013). Verdiskapning fra naturbaserte aktiviteter - utvikling av en metode for å skissere fastboende sin betydning for verdiskapningen. *Vestlandsforskning-rapport nr. 10/2013*. Sogndal: Vestlandsforskning. 41 s.
- Du Bois, J. W. (1991). Transcription design principles for spoken discourse research. *Pragmatics*, 1 (1): 71-106.
- Dunlap, R. E. (2008). The New Environmental Paradigm Scale: From Marginality to Worldwide Use. *The Journal of Environmental Education*, 40 (1): 3-18.
- Epinion. (2013). *Turistundersøkelsen: oppsummering av sommeren 2013*: Innovasjon Norge. 63 s.
- Fix, P. J., Carroll, J. & Harrington, A. M. (2013). Visitor experiences adross recreation settings: a management og measurement issue? *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 3 (4): 28-35.
- Framstad, E. & Kålås, J. A. (2001). TOV 2000. Nytt program for overvåking av terrestrisk biologisk mangfold – videreutvikling av dagens naturovervåking (TOV). *NINA oppdragsmelding 702*. Oslo: Norsk institutt for naturforskning. 49 s.
- Framstad, E., Blumentrath, S., Erikstad, L. & Bakkestuen, V. (2012). Naturfaglig evaluering av norske verneområder. Verneområdenes funksjon som økologisk nettverk og toleranse for klimaendringer. *NINA Rapport 888*. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning. 126 s.

- Fredman, P., Wall Reinius, S. & C, L. (2009). Nature tourism in Sweeden: definitions, extend, statics. *European tourism research institute ETOUR Report: Mid-Sweeden University*. 48 s.
- Hamcroft, L. J. & Milfont, T. L. (2010). The use (and abuse) of the new ecological paradigm scale over the last 30 years: A meta-analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 30 (2): 143-158.
- Hammitt, W. E., Kaltenborn, B. P., Vistad, I., Emmelin, L. & Teigland, J. (1992). Common access tradition and wilderness management in Norway: A Paradox for Managers. *Environmental Management*, 16 (2): 157-166.
- Haukeland, J. V., Grue, B. & Veisten, K. (2010). Turning nasjonal parks into tourist attractions: Nature orientation aand quest for facilities. *Skandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10 (3): 248-271.
- Haukeland, P. I. & Brandtzæg, B. A. (2012). Den verdiskapende naturarven. Midtveisanalyse av Naturarven som verdiskaper. *TF-notat nr 92/2012*. Bø i Telemark: Telemarksforskning. 266 s.
- Heiberg, M. M., Hagen, D. & Christensen, H. M. (2006). Rammebetingelser og handlingsrom for næringsutvikling i verneområder- formelle styringsverktøy, grunneiers oppfatninger av handlingsrom og bruk av avbøtende og restaurerende tiltak. *NINA rapport 143*. Trondheim/Oslo: Norsk institutt for naturforskning. 61 s.
- Jervan, B. & Kobro, L. U. (2013). Bo og besøke -Lokalsamfunnsutvikling med attraktivitet for både fastboende og besøkende. *Reiseliv som lokalsamfunnsutvikling*. Bø i Telemark: Telemarksforskning. 23 s.
- Jurowski, C. & Gursoy, D. (2004). Distance effects on residents attitudes towards tourism. *Annals of Tourism Research*, 31 (2): 296-312.
- Kaltenborn, B. P. (2012). Bruk og vern i utmarksområder. Sluttrapport. Strategisk instituttprogram for perioden 2009-2011. *NINA Temahefte 50*. 46 s.
- Kobro, L. U., Vareide, K., Haukeland, P. I. & Jervan, B. (2013). Duett eller duell- reiseliv og lokalsamfunnsutvikling. *TF-rapport nr: 319*. Bø i Telemark. 78 s.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju, 2 utgave*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag. 344 s.
- Marsden, T., Murdoch, T., Lowe, P., Munton, R. & Flynn, A. (1993). Constructing the Countryside. *University College London Press*. London: University College London. 220 s.
- Miljødirektoratet. (2010). *Forvaltning av verneforskrifter- rundskriv november 2001, revidert februar 2010*.
http://www.miljodirektoratet.no/old/dirnat/multimedia/47066/Rundskriv%20forvaltning%20av%20verneforskrifter_endelig2%5B1%5D.pdf: Direktoratet for naturforvaltning. 36 s.
- Mimir. (2011). Forprosjekt villreinen som reiselivsattraksjon- en rapport utført på oppdrag for miljøverndepartementet: Mimir AS. 33 s.
- Nellemann, C., Vistnes, I., Jordhøy, P. & Strand, O. (2000). Winter distribution of wild reindeer in relation to power lines, roads and resports. *Biological Conservation*, 101: 351-360.
- Nordbø, I. (2007). *Hyttefolk er nyttefolk*. Tinn kommune. 110 s.
- Næsheim, A. (2004). *Rein eller turisme*. http://www.nrk.no/ho/rein-eller-turisme_-1.38352: NRK.
- Olsson, T. (2012). *Reiselivsstrategi for Tinn*. Oslo: Tinn kommune. 21 s.
- Punsvik, T. & Jaren, V. (2006). *Målrettet villreinforvaltning - skjøtsel av bestander og bevaring av leveområder*. Oslo: Tun forlag. 195 s.
- Rye, J. F. (2011). Conflicts and contestations. Rural populations' perspectives on the second homes phenomenon. *Journal of Rural Studies*, 27 (3): 263-274.
- Sharpley, R. (2014). Host perceptions of tourism: A review of the research. *Tourism Management*, 42 (0): 37-49.
- Skjeggedal, T. (2008). Lokal forvaltning av verneområdene i Forollhogna: Sluttrapport fra evaluering av forvaltningsforsøket. Steinkjær: Trøndelag forskning og utvikling AS. 62 s.
- Skjeggedal, T., Overvåg, K., Flognfeldt, T. & Ringholm, T. (2013). Ti år med Fjellteksten. *Utmark*, 1: 1.
- Strand, O., Gundersen, V., Panzacchi, M., Andersen, O., Falldorf, T., Andersen, R., Van Moorter, B., Jordhøy, P. & Fangel, K. (2010). Ferdsl i villreinens leveområder *NINA Rapport 551*. 101 s.
- Strategisk næringsplan 2010->*. (2010: K-sak 3/10). Tinn kommune: Tinn kommune.

- Sørensen, H. (2011). *Norsk natur som reiselivsprodukt*. Økoturismeseminar, Gardemoen: Miljøverndepartementet.
- Sørli, K. (2009). Bolyst og stedsattraktivitet- motiver for å flytte og bo i distriktene. *NIBR Notat 2009/111*. 24 s.
- Tansey, O. (2007). Process tracing and elite interviewing: A case for non-probability sampling. *Political science and politics*, 40 (4): 765- 772.
- Vaage, O. F. (2009). Mosjon, friluftsliv og kulturaktiviteter- resultater fra levekårsundersøkelsen fra 1997 til 2007. *Rapporter 2009/15*: Statistisk sentralbyrå. 114 s.
- Van auken, P. M. & Rye, J. F. (2011). Amenities, Affluence, and Ideology: Comparing Rural Restructuring Processes in the US and Norway. *Landscape Research*, 36 (1): 63-84.
- Vareide, K. & Storm, H. N. (2010). Næringsutvikling og attraktivitet i Tinn. *TF-notat nr 51/2010*: Telemarksforskning. 42 s.
- Villa, M. (2011). Fritidsbustader og fritidsbuande: Utfordringer og muligheter – dagens situasjon og framtidens bilde. *Notat 01/11*. Trondheim: Norsk senter for bydeforskning. 14 s.
- Vistad, I., Daugstad, K. & Svarstad, H. (2006). Store verneområder med lokal forvaltning: funn og refleksjoner. *Utmark*, 1.
- Vittersø, J., Kaltenborn, B. P., Vistad, I. & Vorkinn, M. (1994). Nasjonalparker og reiseliv.- En litteraturstudie om policy, potensialer og problemer. *NINA Utredning 61*. 56 s.
- Wall Reinius, S. & Back, L. (2011). Changes in visitors demand: Inter-year comparisons of Swedish hikers` characteristics, preferences and experiences. *Skandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 11: 38-53.

VEDLEGG 1

Intervjuguide

Innledning

- Introduksjon av studiet, masteroppgaven og formål med oppgaven.
- Anonymitet
- Behandling av informasjon
- Samtykke til deltagelse

Bakgrunnsspørsmål

- Bosted gjennom oppvekst
- Interesser
- Yrke

Forhold til natur og tanker om vern av natur

- a) Forhold til naturen generelt. Positive og negative aspekter med naturen?
(økonomiske interesser, friluftsliv, jakt/fiske, rekreasjon, stillhet)
- b) Forhold til fjellområdene spesielt. Hva er ditt syn på verneområder i fjellene, som nasjonalparker?
(Viktig med vern av sårbare områder, sikre verdier, føles unødvendig, kompliserer ferdsel og bruk av natur)
- c) Forhold til villrein (jakt/safari/foto/særinteresser)
- d) Når du ferdes i fjellet, hvilken type ferdsel dreier det seg ofte om? (Til fots, sykling, ridning, langrenn, alpint, scooter (transport), scooter (rekreasjon), firhjuling, kiting, annet)
- e) Har du noen tanker om hvordan din ferdsel påvirker naturen generelt? Villrein spesielt?
- f) Prøver du i noen grad å begrense din påvirkning på naturen? På hvilken måte?
- g) Hvem bruker fjellområdene på Hardangervidda? Hvem møter du på? Hvordan skjer ferdselen?
- h) Kjenner du til noen former for turisme i utmarka her i Tinn? Hvordan foregår dette?
(Hesteridning, guidede fotturer, turistforeningshytter, private hytter, DNT generelt)
- i) Opplever du noen problemer med turisme i fjellet knyttet opp mot din ferdsel i fjellet? Påvirker dette dine interesser for fjellområdene? I positiv grad eller negativ grad?
- j) Hva er akseptable former for turisme i utmarka der du ferdes?
- k) Hva er uakseptable former?
- l) Er det noen forskjeller mellom hva du synes er akseptabelt i og utenfor verneområder?

- m) Er det rom for enda flere aktører som satser på turisme i disse områdene? Hvorfor, hvorfor ikke? Konsekvenser ved flere turister i disse områdene?

Erfaring med turister

- a) Hvordan er ditt personlige forhold til turistene i fjellet?
- b) Har du noen gang vært i konflikt med turister i fjellområdene?
- c) Har du hørt om konflikter mellom turister og andre fra lokalbefolkningen i området?
- d) Hva er din hovedoppfatning av måten turistene oppfører seg og bruker fjellet på?
- e) Er det konflikter mellom lokalbefolkningen og turistenes interesser?
- f) Dersom det skulle være det, bør turismen vike for lokalbefolkningens interesser?
- g) Føler du, som lokal aktør, at du har en viss rettighet til de lokale fjellområdene (ut over evt lovfestede rettigheter som grunneier e.l.) som ikke turister har?

Erfaring med villrein og tanker om forstyrrelsespotensiale

- a) Villreinen er en art som Norge har et stort ansvar for å bevare. Villreinen er av mange forskere og også ofte av miljømyndighetene ansett som utsatt for forstyrrelse ved utbygging eller ferdsel. Hva er ditt syn på dette?
- b) Har du personlig erfaring fra møte med villrein på Hardangervidda?
- c) Er du enig eller uenig i at villreinen lett kan forstyrres, ut fra dine erfaringer? Utdyp.

Konflikt mellom vitenskapelig kunnskap og erfaringsbasert kunnskap.

- a) Mange brukere av fjellet har egne erfaringer, som kanskje er annerledes enn fagfolkenes. Har du noe syn på dette?
- b) Tror du lokalbefolkning (generelt/ enkelte spesielt) kan ha bedre kunnskap om hvordan ferdsel i området påvirker villreinen enn for eksempel forskere fra NINA?
- c) Debatt rundt benyttelse av lokal økologisk kunnskap, klarer lokale aktører å skille fakta og egne interesser, dersom de skal brukes som konsulenter i forvaltningen?
- d) Kan økt naturvitenskaplig kunnskap i kombinasjon med lokal erfaring gi bedre objektivitet i forvaltningen?

Tanker om lokale selvstyre i kommunen

- a) Hva synes du om trenden med økt lokalt selvstyre?
- b) Erfaringer viser at økt lokalt selvstyre gir mindre fokus på vern av natur. Tanker rundt dette?
- c) Andre positive/ negative konsekvenser

Tanker om påvirkning av ferdsel i natur

- a) Er det noen former for aktivitet / ferdsel som forstyrrer dyrelivet i utmarka i større grad enn andre?
- b) Er det i hovedsak turister eller lokalbefolkningen som står for denne ferdselen?
- c) Tror du det er lokalbefolkning eller turistene som står for den største påvirkningen på villrein?
- d) Hva kan gjøres for å minimalisere forstyrrelsene på dyrelivet i utmarka?

Holdninger til turisme.

- a) Er du i utgangspunktet positiv eller negativ til turisme i området her?
- b) Hvilke positive effekter ser du at turismen har for bygda?
- c) Hva med negative?
- d) Hva med ulike former for tilrettelegging? (stimerking, hellelegging av stier, bygging av turisthytter, info-skilt, osv)
- e) Hvordan hadde livet i bygda blitt dersom turistene uteble fullstendig?
- f) Hvilke muligheter/ begrensninger ser du for deg dersom turisttilstrømningen ble doblet i området?
- g) Hvilke former for turisme mener du er akseptabel i verneområdene her? Finnes det uakseptable former for turisme? (Villreinsafari/ scooterturer/ kiting/ fototurer/ store overnattingsgrupper/ hesteridning/ osv)
- h) Ville det vært mindre akseptabelt dersom det var eksterne turoperatører som tjente penger på turismen i de lokale naturområdene her?
- i) Stor debatt rundt rekreasjonskjøring med scooter, hva tenker du om dette?
- j) Tror du økt mulighet for rekreasjonskjøring fører til mer eller mindre turisme i de samme områdene?
- k) Hvordan kan lokalbefolkningen bidra til å gjøre Tinn enda mer attraktivt for turister?

Grad av naturvitenskaplig kunnskap.

- a) Leser du noen gang vitenskapelige stoff fra forskning som foregår på fjell og fjellets fauna (villrein, rovdyr)? (interesseblader, internett, dypere artikler enn «populærvitenskapelige» sammenfatninger i for eksempel ukeblader)
- b) Vil du si at du har noen grad av naturvitenskaplig kunnskap utover egne erfaringer? (personlig interesse, utdanning, kurs, seminarer e.l.)
- c) Er du interessert i økt vitenskapelig kunnskap, for å supplere den erfaringsbaserte kunnskapen du besitter?

- d) Tror du økt naturvitenskaplig kunnskap gjør at lokalbefolkningens holdninger til turisme endres? I hvilken retning?
- e) Hvordan bør denne kunnskapen evt formidles for at du skal ha interesse av å sette deg inn i den?

Avslutning

- Er det noe du vil tilføye? (som jeg ikke har spurt om)
- Dersom du er interessert kan du få tilsendt en kopi av oppgaven når den er ferdig.
- Takke for intervjuet

VEDLEGG 2.

Nep-spørreskjema

Svar på påstandene med et kryss per linje, hvorvidt du er helt uenig, litt uenig, hverken eller, litt enig eller helt enig.					
	Helt uenig	2	3	4	Helt enig
Dyr og planter har like stor rett til å leve på jorda som mennesket	☐	☐	☐	☐	☐
Balansen i naturen er svært ømfintlig og lett å forstyrre	☐	☐	☐	☐	☐
Mennesket misbruker naturen i et omfang som er svært alvorlig	☐	☐	☐	☐	☐
Ulv hører naturlig hjemme i Norge	☐	☐	☐	☐	☐
Hvis vi fortsetter på samme kurs som nå vil vi snart oppleve en økologisk katastrofe	☐	☐	☐	☐	☐
Alt snakket om den økologiske krisa er betydelig overdrevent	☐	☐	☐	☐	☐
Menneskenes oppfinnsomhet vil sikre at det ikke blir ulevelig på jorda	☐	☐	☐	☐	☐
Balansen i naturen er stabil nok til å tåle påvirkningene fra et moderne industrisamfunn	☐	☐	☐	☐	☐

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Postboks 5003
NO-1432 Ås
67 23 00 00
www.nmbu.no